Контрольный экземпляр

Маьссе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 1 СЕНТЯБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 105 (6827). ◆ Мах 3 кеп.

БЕРАШ ШКОЛЕ ДОЛХ!

Календера тIа 1 сентябрь цIеча цIапоцца дIеяздаь деце а, бахьда, из берригача наха боккъонца доле шей санне доза а боча а да. ХIана аьлча, тахан хозе кийчдена, бе доахкаш знаам а долош школе доахе бераш бIаргадайча, дог це тохавуш а царех цо хьегаш а атта саг вуссаргвац.

Царна бIаргаьхьежа вайе массане а хы: «Ниго дика хилбе шун, тIахдеш дешайде оаш!».

Из иштта хиййтара шоай низ дIахочар деда боккхагIчар: керда школаш хьалъяй, тишъеннараште ремонт яй, учебникашце а тIабуххача школьни гIирсаца а дешархой Iалашбеьб.

Тахан шоай наIараш хьайийлай Нохч - ГIалгIайчеичерча 511 школа, партеш тIа даца Iохайнад 250 эзар бер. Царна зиенеш яуш, тамашийна керда хIамаш довзийташ ва 13 эзар хьекархо.

Iалашмате бехктоккаме декхар да цар кхоачашде декхар. Берашта школьни программаг хьийхача боаваш бац ур. КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленумо дIедехкача тайпара, дика нравственни оамалаш йоахка, Даьхенна бовзем боаццам мутIахьа бола, къахьегамах ца къехкаш а болх бе хоаш а граждамаш хургболаш дешархоштa кхетам балара деррига хьаькьая у низ а дIобала безе къахархоца. Даьхенна хьалхара цар эггара сийлахьа дола декхар да из!

1 сентябре керда дешера шу дIадоладу итташ эзараш болча ПТУ дешархоша, техникумий, институтий студенташа. Вайна лое царех кердача тIехкхуш бола башха-дика болхлой, специалисташ, коммунистически дог-уйла йола, шеашта тIалатта бехктоккам къоаргга кхетабеш бола нах хилар.

З. БАТЧАЕВА сурт.

(Дешара кердача шере хьежаь материалаш еша газета 2-ча агIон тIа).

ДАИМ – МУГIАРАШКА!

КПСС ОБКОМЕ ПАРТЕИ КЪАХЬЕГАМЕИ ВЕТЕРАНАШЦА, ТАЙП-ТАЙПАРЧА НОАХАЛИЙ ВИКАЛАШЦА ХИННА ВIАШАГIКХЕТАР

ЦIаккха кхоачалуш доаца хьинар дола, дика нравственни оамалаш йоахка, Даьхенна тешаме гIуллакх деш бола нах ба, аьлар парте ветеранех КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Ю. В. Андропова. Парте лакха мах бу шоай нIах тIа исторически миссеи кхоачашъелга — революци йоаккхилга, моастагIашца даьча тIемашка кхона Советски Республика лораелга, нердача социалистически общества лард йоллилга. Сийлахь - боккхача Даймехка тIема шерашка вай Даьхен сий а кортамукъале а лораелга, СССР-е социализма котало якнхар Iалашделга тIадежар, шоаш кхо ца беш къахьегаш мел барий, кагирхойта кхетам луча хьинаре даакъа лоацарий.

Цу сийлахьча турпалча событешка даакъа лаьцачи дукхагIбарех тахан ветеранаш хиннад. Баьда, цар вахта смена йоацаш я.

Уж болх беш ба заводашка а фабрикашка а, колхозашка а совхозашка а, цар наха дIадовзийт парте дIайха дош, сийрда коммунистически идеалаш котъахара кагирхой дегаш урадуттаду.

Самардийнахьа, 30 августе КПСС Нохч-ГIалгIай обкома заседаней зале обкома бюро членаш вIашагIкхийттар парте а къахьегама а ветеранашца, вай республика тайп-тайпарча ноахалий викалашца. Бийха баьхнараштa юкъе бар къаьна коммунисташ О. А. Кулаева, С. К. Казалиев, Г. С. Елизаров, К. Т. Каменчук, М. К. Лынов, К. Н. Абалова, Х. А. Махтиев, кхыбараш.

ВIашагIкхетар хьадийллар КПСС ЦК члена, парте обкома хьалхарча секретара А. В. Власова. Вай мехка коммунисты хьалъеча Iалашмате доккха даакъа юкъедихьарах, партийни организацей вахаре, кагирхошта кхетам луча хьинаре даакъа лацарах партеи къахьегамеи ветеранашта дег тIара баркал аьлар цо. Дукха ха йоацаш парте сий долча гаарде викалашца КПСС ЦК хинна вIашагIкхетар, цига КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехарча Совета Президиума Председатела новкъоста Ю. В. Андропова даь къамаьл советски наха чIоагIа къоабалдеш тIайицад, аьлар А. В. Власова.

Ленински традицеш дIахо а хьош, КПСС ЦК хиннача вIашагIкхетаро кхы цIаьнха а тешадеш хьагойтар партена а халкъа а хьалхашка доккхагIча ноахала карагIдаьннарий сий деш хилар, вай идеалаш цхьанна а хIаманца мах бе йиш йоацаш хилар, парти йода никъ нийса хиларах советски саг къоаргга тешаш волга, коммунистически общество хьалъяра лоттабеча къовсаме хьинаре даакъа лаца из кийча хилар.

Ветеранаш, къаьна коммунисташ — вай ленински парте боккъонца йола дошо гаиз.

Вай доккхал ду воай республике парте цу тайпара башха - дика викалаш кIеахта ца хиларах. Шоаткъе итт шу е кхы йоккхагIа а стаж йолаш 700 совгIа коммунист ва Нохч-ГIалгIайчене.

Ветераний биографена юкъяхай эггара къаьггIа йола турпала событеш, цига дахаш да истори ше.

Къамаьл деш Юрий Владимирович Андропова белгал ма даьккхара, вахаро ше, дегIаенача социализма практико уттаду декхараш майрра новаторски хьисане къестадара цу тIа хьалгIаваьлча хьаелладу анаюхе дика тоита лакхале санна я ветеранаша Iоаль опыт.

Из йIаьхий а мах баь варгвоаца а опыт лораеи йоккхагIа хилийтеи чIоагIа хьаштдолаш ба советски нах.

Шо укх вIашагIкхетаре дехача хеча, дIахо аьлар А. В. Власова, тхоай гIуланхех а кхоачашъяза йолча проблемаех а шоана лувца, нердача хьаланка хасика общественни вахаре. республикана хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча оаш лоаца даакъа кхы а хьинарегIа хилийтара хьаньсьа дагадовла безам бар тха.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) июньски (1983 ш.) Пленуми решенешта гIулакхашца жоп а луш, Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхоша белгала толамаш даьхад планаш а социалистически декхараш а кхоачашдеча. Промышленни продукци арахецара а из маьхьалъяккхара а верхI-бета программа тIеххоачашъяй. Къахьегама овсарле лакхъелга Iалашдаьд. Планироване а экономически стимулироване а нердача хьалашка яьннеча 70 совгIа предприяте нормативно - цIена продукци хьаяра задани 102,8 процент кхоачашъяй е соахка цу хана хиннечул 6,7 процент дукхагIа арахийцай, болх беча хIара сага-сих хьаь продукци 6,3 процент дукхагIа хиннай.

Агропромышленни объединенеш хьайча денз юрта боахамера гIуланкаш дикагIа дел. Соахкарчул дукхагIа хиннад деррига хьайбаш, ноа тIара оалхазараш, дукхагIа яьнхай шура, дулх. Хьайбай боахама продукце деррига тайпаш доххара ах шера задани кхоачашъяй.

Цхьабакъда, вай паргIата даьнна Iоховша бахьан долаш дац. Республике цхьайолча предприятеша хIанз а лертIа болх бац. Продукцена реализаци яра а нормативно - цIена продукци тьяра а воркI бетте паанах лоархIаьнц «Грознефтеоргсинтез» производственни объединени, хьун боахама министерства, «Союзагтормермета», хлебопродуктай управлене предприятеш, кхыяраш. Поставкай заданешка а декхаращка а диллача продукцена реализаци яра план кхоачашъяьнц 30 гаргача предприяте. 17 промышленни коллектив лоархIаьнц къахьегама овсарле лакхъяра заданех. ХIанз а дукха йоаю балха ха. Промышленность бIаьрча хьайцача ялх бетта 50 эзар сага-дн доадаьд. подрядни гIишлон - монтажни организацешна — 24,5 эзар сага-дн. Дукха кхоачамбоацараш да юрта боахам дегIабоалабеча. Надтеречни, Малгобекски, Наурски районий цхьадолча боахамашка геттара кIезига чуйицар ва бола ялат.

Доаньар кийчдеча а деррига дика лел ала йиш яц.

Халонаш къайлакхаьнц вай. Шоана дика хоьш ма хиллара, халкъбоахама планаш кхоачашъеча дуьлийтача гIалатий кертерча бахьанех цаI да, белгалдаьнхар идейно - кхетам балара болх кхоачам боллаш ца бар, къахьегама коллективашка из во лелабар, кадраш хьахержача а дIаннйсъеча а цIенхаштта кхоачамболцараш хилар.

КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума итогех хиннача парте горкомий а райкомий а пленумаша республике бохача аьлча тайп-тайпарча группашца беш бола массово - политически болх тоабара тIадерзадаь хоадам боллаш дола гIулакхаш белгалдаьд. Уж чакхдоахача парте ветеранаша корта болаш а пайда хьболаш а гIо дар дог доахаш да тхо. Ю. В. Андропова хьалха ма даккхар, дувцар сенах да аьлча, из да деррига доавъоагша парте ветераний лоархIам ланхбарах, экономически а общественни а вахаре цар даьнга лацара хIоанара формаш кхы актуальнегIа чулоацам болаш хилийтарах. Дувцар сег арганизашхаш тоаварах, цун оамалаш хьахиларах доьча хана къаьстта доккха новкъостал де йиш йолаш ба ветеранаш.

Коммунистически догуйла йолаш, Сийлахь боккхача Октябра гIулакха мутIахье болаш хьалкхувш латт вай кагирхой. Цхьабакъда, дай-наной чоагIа бахаш дер-дайна лелаш, тIехдоахаш корта бохабу маларош мелаш, хIаман бала ца кхоачаш цхьабола кагирхой хилар ле да эувш дита йиш йолаш дац. Цунца пхьаккха дича а мэшар хила йиш яц. Вайца гарлуш йоаца уйлаш, оамалаш кагирхошта юкъе чухкхьаш хилча хIаьта а ХIаьта цига мах баь варгвоаца новкъостал де йиш я ахара йоккха школа чакхьаькхача парте ветераний. Укх тайпара оттаду парте тахан дош: тIема а къахьегама а хIара ветеран хила веза кагирхой хьехамча волаш. Из сий долаш а бехктоккаме а декхар да.

Кхетадеш из хиллара, ветераний ха а цар унахцIено а теркалъе еза, цар йоакхо а терко а е еза. Парте обкоме дукха ха йоаццаш дийцад Сийлахьйоккхача Октябрьски социалистически революце а граждански тIем тIа а даакъа лаьцарий вахара хьалаш тоадарах дола дош. Цу наха медицински а бытовой а гIулакхаш делга тоадара эшаш дар деш латт.

Уж учете латтача партийни организацешка ветераний хьинар айдара йоакхо е еза.

Укх деношка партийни организацешка чакхъйоал отчеташ а хоржамаш а, доккхагIча ноахалах болча наха отчетно - хоржамий партийни собранешка хьинарегIа даакъа лацара мел эшар де хьаьжа деза.

Ветераний тайп-тайпарча совеца болх дийнбара, из керда чулоацам болаш хилийтара уйла е еза. Царех цхьаяраш, дукхьал дIаэргда вай, хIама деш яц. Парте ветераний республикански совет яц вайцига.

Укх гаргтача хана республикански партийни актива собрани чакхйоаккхаргья вай. Цу тайпара собранеш хургья республика городашка а районашка а. Парте а къахьегама а ветераний общественни хьинар айдара тIадерхадаь дола гIулакхаш белгалдоахаргда.

Дош эц 1929 шера денз КПСС члена, Грозненски мехкдаьтга институтa дошента, парте ветераний Грозненски городской совета председателa В. И. Фильнина КПСС ЦК парте ветеранашца хиннача вIашагIкхетаро, цига КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Ю. В. Андропова даьча къамельо, аьлар цо, са а къаьнача кхыча коммунистий а деташ Iалашмате чIоагIа гIоадахьар.

Цул тIехьагIа цо дийцар, 1977 шера денз Грозне парте ветераний городской а районий а советашa болх беш хиларах. Цу тайпара советаш я цхьайолча йоккхийча парторганизацешка а. Агитационно-пропагандистски балха юкъе хьинаре даакъа лоаца цар. Дукхьал 1982 шера йиццай 1920 лекци, дешархошца а ПТУ дешаш барашца а дукита вIашагIкхетараш чакхдаьхад.

Парте ветеранаш дукхагIа болх бе йиш йолаш я хIаьта из бо декхаринга а ба. Юххьанарча партийни организацешка, КПСС райкомашка ветеранашта част-касто партийни гIулакхаш тIадехка деза, царцара бувзам чIоагIбе беза. Тхона лов парте райкомий, горкомий - пленумий, партийно - боахамы, профсоюзни актива городской районии собранеа балха юкъе даакъа лацара тхоаш хьехаш хулга. Шоай унахIенонта дилача хьинаре болх бе йогаш бола ветеранаш юххьанарча парторганизацей, райкомий, горкомий партийни комитеташка, профсоюзни организаца, халкъа депутатий Советашка хоржаш хилча пайдане хургда.

Халахете а, ветеранашта юкъе болаш ба общественни балха юкъе хьинаре даакъа лацара ниа болаш баьс а цу гIулакха юстара латтараш. Уж шоай дезайий цIагIарчей гIулакхашта чухерчаш ба, цхьабараша коммуниста цIераца тарлургдоаца гIулакхаш леладу. Юххьанцара партийни организацеш декхарийла я цу тайпарча наха цIенхаштта воздействи е.

Къамаьл деш ва 1924 шера денз КПСС член вола, Нохчийче юххьанцара комсомольски ячейкаш вIашагIъехкаш хиннар С. К. Казалиев. Республика кагирхой советски патриотизма, шоаш дукхача къамех латтача цхьан дезала юкъебоагIаш хилара уйланца хьалкхебара ветеранаш дукха де йиш йолаш а де доагIаш а болга хьахьокхара терко тIаазар по. Цар дешага. дIадахача историе дийна тешаш болча цар дешага чIоагIа хьашт долаш ладувгI цар. ХIаьта Саид Казалиевича шийна кхелета кIаьнк волча хана денз дайзад Грозненски мехкдаьтта промыслашка революци хилалехьа доал нара хиппача бIаьхий барий Iазап, забастовкашка даакъа лийцад, ленински тIахьехамагIа парте вахав.

Со доггиоша ва, воах С. К. Казалиева, парте тIема, къахьегама хIара ветерана ваи хьалкхувш йолча тIехьенна дIадала хIама долаш хилларах, КПСС ЦК ветеранашца вIашагIкхетар хиннача хана цхьа бахьан доаш белгалдаккхахар хIара ветеран кагирхой хьехамча хила веза, аьнна.

Советски наьха идейни чIоагIале, аьлар вIашагIкхетара 1939 шера денз КПСС члена О. А. Чахкиева, алхха Даьхе бахьан шоаш ца кхобеш къахьегарех лаьтта Iаш, из шитта латт дIаяхача замах юкедисача эуламеча гIулакхаша, частнособственнически психологеш моралаш мэшар боацаш къовсам лоаттаберан а. Ветеранех волча ваьх хIарьне партийни граждански декхар да «халкъа рузкъа тIакхувдаращ, шоай киса хьалдиэара йоаккхо ерашца, балардоашца, тIехдаькха маларий мелараша, вай социалистически морали нравственности тедхасш мел барашца гIагIертта къовсам лоттабар.

Хьадда масалаш фактешк кхувлаш, -кагий вайн мехкарийн патриотически дог-уйла йолаш хьалкхебарах лаьца чIоагIа дог айдеинем хьештдолен къамаьл дир 1931 шера денз КПСС члене тIехи ветерана, НГIАССР социальни Iалашон министерства инспектора К. Н. Абаловас. Цуй йовхача вахара опыто тешаву: хьинаре, юкъарчал йоацаш кагирхошца гIулакх доагIаш, царца бувца мотт корабоагIаш, цар уйла тIаерзае хоеш хиларо толам боаккхилга Iалашдийтилга.

Ше къамаьл деш Советски Союза Турпала, 1944 шера денз КПСС члена, «Родина» совхоза директора П. М. Крутова теркам тIаззар хIара сага санхетаме ше мехка де хилара, из дIахо дегIабоалабара, цун экономически оборонни низ чIоагIбара ше бехктоккаме хилара уйла чIоагIъе езаш хилара.

1932 шера денз КПСС члена Л. С. Кулявичева, КПСС Грозненски горкомерча парте ветераний совета балхах ше дувцаш, уйла тIаэар цкий новкъостацта кхи а бернатеIа, хьатур доникагIа доаш болх бара новкъарле ега баьханашта. Цкъаза из нийслу уж дешаш цхьаболча партийни комсомольски организацей секретараша теркал ца дарца, цар йоакхо ца ярца, царна вIашагIкхета, шоайла латабала моттиг Iалаш ца ярца.

Ветераний йIаьхагIа вахара опытах кхы а дикагIа пайда эцара, партийни боахамеи балха тIа дола кхоачамбоалараш дIадахара де эшарех лаьца предложенеш юкъехкувлаш вIашагIкхетаре иштта къамаьлаш дир 1940 шера денз КПСС члена, НГIАССР кхачан министерства аппарата халкъа тIахьожама группа члена В. Н. Забелина, 1931 шера денз парте члена, Грозненски мехкаргводоканала слесара Р. И. Маркина.

ВIашагIкхетаре бухсоцаш къамаьл даьча А. В. Власова дег тIара баркал аьлар ветеранашта цар замечанеш предложенеш кхувларах, областной партийни организаце вахара юкъе дIахо йодача хана а хьинаре даакъа лаца, юкъарча гIулакха шоашта могаш бола мул юкъехкхахьа лоеш уж хиларах.

Парте, къахьегама ветеранашта, тайп-тайпарча ноахалий викалашта КПСС обкоме хинна вIашагIкхетар вIашн безамеи дег тIарчеи хьале чакхдаьлар. Партена цун Централни Комитета ветеранаша тешаш белар беррига низ, занеш, опыт шоаш КПСС ЦК ветеранашца вIашагIкхетар долча хана ше къамаьл деш Ю. В. Андропова хьалхашка оттадаь доккхийи бехктокхамеи декхараш кхоачашдара дIалургхиларах, хьамсарча Даьхен экономически оборонни низ чIоагIбеча доагIаш дола даакъа юкъехьоргхиларах. Ленина парте къинсамхой массаэара вахта дIахо кхахьара, халкъбоахамеи наха коммунистически кхетам баларей декхараш кхоачашдеча областной партийни организацена гIо дара деррига низаш тIадоккхийтаргхиларах.

ЦАР ДОШ ЧIОАГIА ДА

«ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдинеи хьадер дукхагIен хилийта!» яхача девизагIа шерра социалистически ях йоаржаьча «Горскнефть» НГДУ мехкдаьттахоша цхьи бутт дIабахийтабац укх шера шоаш тIайица декхараш тIехкхоачаш ца деш. Цудукха мехкдаьтта даккхара бархI бетта план 101,4 процент кхоачашъяй цар. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа даьккхад 6080 тонн мехкдаьтта.

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 66 шу дузача денга кхачалехьа пятилетка хьалхарча ялх шера план кхоачашъе декхараш тIайицад мехкдаьттеи газа йоалача управлене болхлоша. Уж шоай деша даьд ба. Денна дош дизза кхечаш а деш. Сийленца накъабоагIа уж мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой дезача цIейна. Шин шерен бархI беттен планагIа лаьрхIачул совгIа цар даьккхад 45330 тонн «Iаьржа дошув». Продукци маьхала янкхара паччахьалкхен план 102,5 процент кхоачаш а ярь. планаш совгIа маьхала яьнхай 302 эзар сом мах бола товарни продукци. Ер пятилетка йолаеча денз паччахьалкхенна мехкдаьттахоша баь пайда 200 эзар совгIа сом ба.

Мехкдаьттахошта юкъе хьаржача социалистически ях хьалха латташ ба мехкдаьтта доаха операторашa С. Б. Дагеев, Д. Пристинский, Х. А. Татаев, Н. И. Евронимов, В. Э. Гинаэов, А. С. Шагрова, В. В. Егорова, скважинашта лаьттан кIалеи капитальни ремонт еча цеха бурувдеттараш Н. П. Зирченко, Б. И. Шипкин, кхы дукхабараш а.

Е. ИВАКИНА,
«Горскнефть» НГДУ планово - экономически отдела начальник.

РАПОРТ ЛУ РЕСПУБЛИКА ИНДУСТРЕ

КПСС XXVI съезда, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш кхоачашъеши цхьайтталагIча пятилетка кхоалагIча шера планаш хане хьалха кхоачашъяра тIехьа социалистически ях йоаржаьи Нохч-ГIалгIайчен индустре болхлоша 29 августа кхоачашъяьй продукци маьхала янкхарен изделей керттера тайпаш хьадарен 1983 шера бархI бетта программа.

Республика промышленни предприятей дукхагIйола коллективаш сентябрьски календарагIа болх беш я. Бутт чакхбаллалца йолча хана мехка халкъа боахамга кхаьчай планал совгIа 10 миллион сомал тIех мах бола продукци.

Яхье баьннараштa хьалха боагIа мехкдаьттахой, энергетикаш, машинашьераш, йIгача, кхачан промышленноста, дукхача кхыча доакъой къахьегамхой.

Халкъа эша товараш хьадара йола бархI бетта задани тIеххоачашъяьй, соахка укх хана хиннарашца нийсдича 6 процент дукхагIа аракийцад уж.

Кхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра план.

Заводашка, фабрикашка кхоачашъеш я технически прогрессана карагIдаьннар балха юкъедоаладара, производство вIаштIехьйоаккхната тоадара, къахьегама дисциплина чIоагIъяра, балха ерригача участкашкара бехктоккам лакхбара йола мероприятеш.

БIарчча хьайцача республика промышленносте дикка лохденнад балха ха йоаелга, кIезигденнад балхашкара нах дIаухилга.

Кхоачашъеш я бийдал, материалаш, доагор, электро а йоюхала а энерги кхом беш дIаухийтилга.

Республика промышленни предприятей коллективаш поставкаши договорни декхараши чоте а лоацаш, планаш кхоачашъяра кхы тIа гIулакхаш чакхдоахаш я.

Заводашкеи фабрикашкеи шерагIа яржаш латт 1983 шерен бIаьрччача цхьайтталагIча [redacted] план хане хьалха кхоачашъяра тIехьара социалистически ях.

ХЬАЙБАШТА КХОАЧАМ ХУРГБОЛАШ

Соахкарчул 752 тонн дукхагIа а йоххаш укх шера воркI бетта 3909 тонн шура екхай «Грозненски шурий» совхозо паччахьалкхенга. Из толам боаккхабеннаб хIара Iаттагара 1144 килограмм шура якхка ниа дIаяхачарах. Карарча шера из дукхагIа йоанкх 20,4 процент.

Цу хьакъехьа дувца аьнна аз шийга дехар дича совхоза керттерча агронома, директора декхараш кхоачашдеш волча Николай Николаевич Николаева аьлар:

— Цхьакха къайле йолаш хIама дац тха совхоза хьайбаш леладерий балха юкъе. Паччахьалкхенга шурей дулхи доххара планаш тIеххоачаш а еш иштта толамаш доахаш къахьега вIаштIехьдоал шоргта мошен гIоежен доанъар хургдола балхаш вIаштIехьдахарах.

ДIадахача шера совхоза механизаторашa чуеллача силосах 10 эзар тонн юхейисай.

Цу гIулакхо хьахьокх ма хулла дукхагIа доанъар кийчдара совхоза кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша цIенхаштта йоакхо еш хилар. Укх шера чIоагIа йоккъал а этта соахка санна дика хьийкъаш доанъара а ялата а культураш. ХIаьта а шоашкарча кхоачамехи торонехи ма могга пайда а эцаш кхоачам хилнах шоай дукхача хьайбашта доанъар кийчде лерхIаш ба совхоза механизатораш. 30 август хьагIотташ пар кийчдаьд 150 тонн баьца хьоэр, 1000 тонн йол, 13400 тонн силоси сенажи, 3200 тонн ча.

Укх шера цига 200 гектара тIа хьаянхельй доанъарий буранаш, 100 гектара да харбазийи ябахкийн хьаш. Цу хьаь тайпа культурех хьаякIий гIадамех кийчъяь силос а тохаш 15 эзар тонн комбинированни силос Iалашъе зерхI цига. ХIаьта цул совгIа, 6—7 эзар тонн силос шоай а Назрановски района а боахамашка кийчъяра балхаш вIаштIехьдоахаш а ба уйаш.

Шоай хьайбай боахам кхы тIа дегIабоалабара йоакхо ю совхоза специалисташа. Хьайбаш леладеш ялх бригада я совхоза. Эггара зенагIа къахьег Умалатов Жафара кулгалдеш йолча бригадерча болхлоша.

С. АУШЕВ.

Грозненски радиотехнически заводе кІезига бац шоай декхараш даим шена кхоачаш а деш, социалистически яхье хадданаз хьалха латташ бола болхлой. Царех ца! ва радиоаппаратура къона сборщик, коммунистически къахьегама ударник Росламбеков Евгений. ХІара бетта план 140 процентал чухьакхьа кхоачаш ца еш хьавоагІа из. ТІехдина мара яц цо хьаеш мел йола продукци. Цудухьа цкъа дІаелча юха ца ерзаеш дІайохийт из.

СУРТА ТІА: сборщик Е. Росламбеков.

В. ДЗИСЯКА сурт.

□

Дукхача шерашка Н. Анисимова цІерагІча Новогрозненски мехкдаьтта чанхдоача завода установкашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ хьайоагІа № 43-3 установка коллектив. ЦхьайтталагІча пятилетка кхоалагІча шера план а графикал дикна хьалха баьнна кхоачашьеш ба установка технологаш.

Даим социалистически яхье хьалха а латташ, технологически режим нийса лелаеш хиларах белгалбаьнна ба укхаза йоккхагІйола оператор Сиротенко Валерия, оператор Чеботаева Валентина, кхыбараш.

СУРТА ТІА: (ардехьара аьттехьа) В. Сиротенко, В. Чеботаева.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ПАЙДАНЕ ГІУЛАКХ

Укх шера дІадоладаьнна эгтара хьалха МагІалбина районе дІадувча фува лаьрхІа люцерна лелаелга. Кхаь боахамаша — «Кавказ», «Алханчуртский», «Сагопшинский» яхача совхозашта тІадилладар из лоархІаме декхар. Цу боахамашта юкъо шоашта хьалхашка оттадаь декхар дика кхоачаш а деш дикагІа фуна лаьрхІа йола люцерна хьалхехьа! СоагІапчарча совхоза кхаш леладераша.

— 280 гектара тІа яр тха боахама люцерна, — дувц совхоза керттерча агронома Гандалоев Іийсас. — Агротехника бокъонех довтІача тайпара цу культурана эша Іунал деш хиннаб тха механизатораш. БІаьстан юкхьем макхаш дахарал совгІа кхоаза культиватор льнихай, зедеча хІамаштен лазараштен духьала кхоза молхаш тохай.

Хаиннахьен дийкен уж балхаш чакхдаьхад трактористаша Келигов Уматгирен Керигов Вашпрен. Доккха беркат лаьнаад цар хьинарерча къахьегамах. План тІехкхоачаш а еш хІара гектара тІара 2,2 центнер йолаш люцерна фу чуийнад совхозо укх шера.

Лаьрххіа, шиш тайпара кийчо а яь, чакхдаккха дезаш гІулакх дар люцерна чуэнилга. ХІана аьлча, геттара эІамига да люцерна фу. Из Іоухаш довргдоашаш кийчъе езаш яр комбайнаш. Из эггара бехктонхаме болх чакхбоаккхаш хилар совхозе тоІлашагІа лоархІарех бола комбайнераш Батыжев Салаухин, Додов Уматгири, Алероев Ризван. Ловццача хано люцерна чуийца а йоаккхаш, 640 центнер люцерна гІ керттерча хьатта дІадахьийтад цар.

ХІана из шендеш ба хьектара болхлой. Шоза гІ шендеча машинех чакхдаьккхача 400 центнер хиннай. ДІахо шендеш цхьоалагІча классага дІакхоачаде лаьргІхІад совхоза люцерна гІ. ТІаккха а 350 центнер хул из.

Укх шера планаг 20 тонн люцерна гІ пачхьалкхенна дІадала дезаш ба «Сагопшинский» совхоза кхаш леладераш. ХІаьта уж цаІн вхи план е лаьрхІа ба. Из торо боахамга йолаш а я 35 тонн цар дІаелча.

— Из таьрахь геттара зІамига хете а, цох совхоза хьабоала пайда боккха ба, — йоах І. Гандалоева. 35 тонн люцерна гІ пачхьалкхенна оаха дІаделча пох совхоза 350000 сом ахча лу пачхьалкхено. 1250 сом хул люцерна хІара гектаро луш бола пайда. Вешта аьлча дІаэва дукхагІа пайда лу боахама фуна люцерна дІайийнача хІара гектаро.

Цул совгІа, 350 тонн комбикорм лу совхоза пачхьалкхено, шозлагІа хьокха люцерна доакъарийна хул. Цу дерригте лоархІам а баь хьатІадоагІача шера 400 гектара тІа фуна лаьрхІа йола люцерна лелае лаьрхІа ба совхоза кхаш леладераш.

А. БАСНЕВ.

БОККХА ТОЛАМ

Мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой дезача шейна дикача къахьегама толамашца накъабзьхкаб Старогрозненски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараш. Бурув тохара август бетта план хьнал кхо ди хьалха кхоачаш а аь, даданел совгІа цо техар тхьаьх метр бурув. Ер шу доладелча дена цар техад 13470 метр бурув, цох бархІ бетта планал совгІа техар 1720 метр а долаш.

Укх шера бурув а теха цар нийстелькхай 7 скважина, пачхьалкхен планагІа йистеякха езаш хиннар пхиъ мера йоацача, хьалхьаьй бархІ буровой установка, заданех хьалье езаш хиннар ях йолча. Дукхьал ворхІ бетта бурувдеттараша кхоьай 158 эзар киловатт - сахьат электроэнерги, хьегул а дарь «Вторчермете» дІаденнад 782 тонн тиша ецик. КІезигчун а дукхачун а кхоми барах, бурув тохарга дІабода мах лохбарах, бурув деттача остех биза пайда нйбарах укх шера пачхьалкхенна ах миллион гаргга сом пайда баьб.

1984 шера чоагІа бурув тохнш а коммунисташ Баскаков Иван Федоровичи Снегирь Владимир Петровичи керте латтача шин бригада коллекташ.

ХІаьта къахьегама ветерана, коммуниста Слесарев Виктор Петровича кулгаллеча бригада коллектив боккха къахьегама голам баьккхар укх деношка. Старогрозненски майдерча № 722 йолча эксплуатацнош скважинана 4537 метр бурув теха, из техкачул тІехьагІа тІерча мелашкара мехкдаьтта дала йоаелар из. ХІана цуи дай ба мехкдаьтта доахараш.

А. ТИЩЕНКО.

ТАХАН ДІАДОЛАЛУ ДЕШАРА КЕРДА ШУ

ХІАРАНЕ СИЙЛЕН ДЕКХАР

ХЬЕХАРХОЙ АВГУСТОВСКИ СОВЕЩАНЕРА

Укх деношка Грозерча В. И. Ленина цІерагІча культура Дворецe хилар республика халкъа образоване болхлой августовски совещани. Цига «1982—1983 дешара шера итогаш а КПСС XXVI съезда, КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума дІадехарашка хьежжа дешар а коммунистически кхетам балар а эргадоаккхаш тоадара школай педагогически коллективашта, внешкольни учреждешта хьалхашка латтача декхарех» доклад йир Нохч-ГІалгІайчен просвещене министра С. М. Мовтаева. Ше къамаьл деш цо белгалдаьккхар:

— Парте вай — халкъа образоване болхлой декхарийла ду дІахо йодача хана дешара - кхетама, коммунизм хьалье езача къонача тІехьен идейни дог-уйла чІоагІдара бе беза болх овлангара тоабе.

Тахан вай республике я 511 школа, цига дешаш ва 250 эзар дешархо. ХІаьта царна хьехаш ва — 13 эзар саг. Царна юкъе ба шоай низ, хьинар дешархошта коммунистически кхетам балара дІалуш бола педагогически къахьегама говзанчаш.

Республика педагогически а кулгалду а кадраш дикагІа хилийтара, цар вахара - бытовой хьалаш тоадара даим йоакхо е гІерт вай. Педагогаш цхьан метте дукхагІа хилийтара белгталара болх бу. Масала, Надтеречни районе укх тІеххьарча кхаь шера хувпа ца луш ба педагогаш. Школера хьехархой дІаухилга лохденнад Малгобекски, Шалински, Веденски, Наурски районашка. Из да моттигерча нахах бола хьехархой дукхагІа кийчбеш хилар. Карарча хана республика вузашка а республикал арахьа а, ишта Грозерча, Гудермесерча педучилищашка а дешаш ва юрташкара школаш яьккха ца[ах эзар саг, дийша баьлча шоай юрташка болх бе гІоргба уж.

Шератара шерага дукхагІа хул общественни пайдане болча къахьегама юкъе даакъа лоацаш бола дешархой, къахьегашне а са а лоІаш. Царех я дешархой производственни бригадаш а звеньяш а, школьни лесничествш, къахьегама а салІара а лагераш. Соахка республика совхозий а колхозий а кхашна къахьегаш хиннав 352 дешархой производственни бригадана юкъевоагІаш вола 30 эзар дешархо. Пхи эзар гектара тІа пар хьалкхеьй тайп-тайпара юрта боахама культураш, чу а нйца пачхьалкхенна дІачуеннай 64830 тонн юрта боахама продукци.

КПСС ЦК июньски (1983 ш). Пленуме белгал ма даккхара, вай тІатеІІа хьалкхеве веза экономически сакхетам бола керда саг. Экономически дешара а кхетам балара а система хьахулаш латт № 1 йолча Шалински юкъерча школе (директор Басханов). Цу лостамагІа къаьстта дика болх беш я географи хьехаш йола хьехархо Р. А. Арсенова.

Просвещене министерства кийч а аь райгороношка дІаяьнийтай эрсий мотт хьехар тоадара бе безача балха план. Хьалхашка латта декхар да къаман школашка дешача берашта эрсий мотт дикка карабербазабергбола хьалаш кхоллар. Эрсий мотт хьехаш болча хьехархошта юкъе къаьстта дика болх барца белгалбаьиннаб хьехархой М. В. Олейникова (№ 1 йола Гудермесски юкъера школа). Т. М. Абубакарова (Исти-Суйски юкъера школа), Р. К. Шадиева (Сары-Суйски юкъера школа), кхыбараш.

ХІара районе а да дукха дувпа метаргдола дика хІамаш. Бакъда, нийса хургдацар кхоачамбоацарац белгал ца даьхача а. Шерагара шерага кхоачашъяц школаш, просвещене кхыйола объекташ хьалъяра план. ХІана а республикера юкъара образовани луш йола 511 школа 905 здание чу я, царех 455 типовой йоацаш я. Царна юкъе 32 наькха шенощка я, 88 — дІадаха оттадаьча къаьнача шенощка. 417 школа шин сменагІа болх беш я, 211 школе спортзалаш яц, дукхагІа йола дешара мастерскеш цу гІулакха кийчъянна йолча помещенешка я, и. кх. дІ.

Ишта во лел республике берашна шоай ханнахьа 8, 9, 10 классаш чакхьяхар, дІаьхдаьча дел группа бераш юкъеозар. 1—8, 9—10 классашка дешаш дола бераш кІеанга ца далийтара болх во бу Сунженски, Ачхой - Мартановски, Шалински, Грозненски, Советски районаца, город Грозерча гороно.

Моттигаш нийслу школашта кулгалде уттабеш бола нах цу балхах лоархІа ца беш. Масала, национальни йолаш хІама дарах балха тІара мукъа а воалийташ партера дІаваьккхар № 3 йолча Орджоникидзевски юкъерча школа директор А. Х. Паров. Шиф хана просвещене министерство дукъала яр из директоралла хьонаве, бакъда халкъа образоване Сунженски отдела мога а ваь хьожавир из.

Моттигаш нийслу гаргалол тІагІолла директоралла хьежабеш, дукха хьехархой балхара дІабувлаш. Дукха хьехархой дІаух Назрановски, Советски, Урус - Мартановски, Грозненски районашкара. Укх тІеххьарча кхаь шера шийча гучадаьннад хІара шера 500 хьехархо балхара дІавоалаш хилар. Цо новкъарле ю дешархошта луш йола знанеш а кхетам а дика хилийтара. Дукхача хьехархоша бьта хьалаш во хиларах, кхачан продукташца Іалашбаре гІулакх во хиларах бут болх.

Дешара керда шу дІадоладеннача хьалхарча деношка дена чІоагІа дІайовзийта еза бераш та, цар дьши та КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума материалаш а КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова цига дь къамаьл а. Вай яхетаде деза советски образоване система знанеш луш саина, бокъонца бола наЪ хьалкхебе безаш а йолга.

Доклад юацаш совещане къамаьлаш дир республика районий халкъа образоване отдела заведующеца, школай директораша, профтехобразоване болхлоша. Масала, Назурски района халкъа образоване отдела заведующе В. А. Шатовас дийцар районна школай педколлективаша дешархошта идейно - политически, къахьегама, нравственни кхетам балар тоадара беча балхах. Белгалдаьккхар, къахьегама тІера йола къона тІехье кхееча даькъе из боккха лоархІам болаш гІулакх хилар.

Нохч - ГІалгІай пединститута ректора М. У. Умарова дийцар педагогически болх белаболийташ дешархошта юкъе педколлективаша еча профориентаце лоархІамах.

Совещане ишта къамаьлаш дир город Грозне № 25 йолча школа директора И. А. Маличкос, № 1 йолча Надтеречни юкъерча школа директора М. Ю. Усманова, ВЛКСМ Нохч - ГІалгІай обкома секретара В. Ф. Петровас, кхычар. Цар массане дийцар шьаннена тІадоагІаш даргкъоаргга знанеш йола, къахьегама тІера бола, эздий овмалаш йола нах школера арацеха безаш хилар.

Совещани чакхйоалаш халкъа образоване болх дІахо а тоабара хьакъехьара сопам тІаийцар.

С. АРЧАКОВ.

Берий дегашка бода никъ лаха хов цуниа

Везача хьехархочун оамал, цо деш дар бакъахьа хеташ, кхаморг де гІерташ е де лерхІаш худ дукхагІа дола бераш. ХІаьта фу де деза берашта везийта, шиЙ хьехам царга ма барра дІаэцийта?

Цу хаттара уйла ца еш йоп делар Назранерча № 4 йолча юкъерча школе эрсий мотти литературен хьехаш йолча Мальсагова Іумара Надеждас. «Бораш дукхадезар хьехархочун балха тІа керттера дар да», — аьлар цо.

Бакълув из. Бераш дукха ца дийзача, царех хІарийне оамал ца йоввашхилча нигта безаш цниЙ болх булургбацар.

Укх шера 25 шу даьннад цо хьехархо йолаш болх бу. Цо хьехача школа директора Шадыжев Бориса аьлар:

— Мальсаговс хьехаш хиннa бер белгтала хул дешара программах дика кхеташ, эздий овмалаш йоахкаш, общественни вахаре хьинаре даакъа лоацаш хиларца.

Ишта йоккха балха опыт йолча Іумара Надеждас тІешаме кхоачашду нагирхой хьехамчий а юххьандарча классаЙ хьехархой а методически объединене кулгалхочун декхараш. Университетера студенташ е педучилищера дешархой укх школе практике хьожабича школа кулгалхоша эггара хьалха цуй классе къахьегаргдолш бохийт уж.

Наьна никъ хьалаьца Орехово-Зуевски институт а кьийха шии шера Назране № 2 йолча школе хьехархо йолаш болх а баь, хІанз № 27 йолча профтехучилище директора заместитель йолаш къахьегаш хьайоагІа цуй йо! Зарема. Цуй шолагІа йола йо! Марем а цу институте тІеххьарча курсе дешаш я.

Мальсаговас хьийхача берех хІанз дика говзанчаш хиннаб. Царех ва ВЛКСМ XIX съезда делегат «Электроинструмент» яхача завода литейно-прессови цеха начальника заместитель Ториев Бахьаудин, кхыбараш.

Цуй балха башхалонех дувцаш школа директора Шадыжев Бориса белгалдаьккхар, из хьехара процесс кхетаме балхаца дика ювза ховш йолга. Из карагІдоал цуна берий дьшца-новношца айхха бувзам лоаттабеш цо шийй болх вІаштІехьбоакандаь, царех бокъонца бола вай заман нах бе из ховш йоландаь.

«Хала» бораш салараш кІезига нийсденнадац цуй наькъа тІа. Цудухьа уж бераш дани хьехархочо оІаргІоккхаш хиннад, царца хІаранеца къьаст-къаьста заилгеш ийй, цар дьшца-новнощца беседаш яьй берашта клетам балар нийсагІа миштта хургзе хайташ. Цудухьа хІанз уж бораш дешара дукхагІа уйла тІайохийташ да. Царех бар Анталиев Мухьмад, Бештоев Салман, Баркинхоев Аьхьмад. Школе бархІ класс яьнккачул тІехьагІа № 14 йолча профтехучилище ятт класс йоаккхаше говзал Іомаеш хьабоагІа уж. Наст-каста хул уж школе шоай хьехархо йолча хьоашалгІа баьхне.

— ВІалла йиллац сона Фрунзе гооде сайна хьийха хьехархо Салихова Надежда Ивановна, — йоах Мальсаговас. — Цо безабалийтар сона из болх. «Со а хургья хьо санна хьехархо!» — аьнна дош делар аз цуна. 1958 шера Грозерча пединституте деша яхар. Из заочно чакхъьаккхачул тІехьагІа берашта хьехаш хьайоагІа. ХІана а кьхаташ эзду оаха.

ДІадахача шера СССР, Нохч - ГІалгІай АССР 60 шу дизарца, нохчийн гІалгІайн шоай лоІамагІа Россена юкъебахьа 200 шу дизарца дувзаденна вай республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота елар цуна.

А. САГОВ.

ДИКАГІА ДЕШАРА МЕЛ ЭШАР ДЕ

Парте а правительства а берашка дешийтара дикал лакхъяра, къахьегама а нравственни а кхетам балара, дешархой къахьегамга кийчбара хьакъехьа йола решенеш кхоачашъе дагахьа Назрановски района халкъа образоване отдела шийй хур ду школай дешара-материальни база чІоагІъеш, дешара кабинетий система тоеш, эргайоакхаш, цу гІулакхо торо хулийт дешара-гойтара пособех, хІанзарча технически средствах шерагІа пайда эца.

Дика кийчъь я Назранерча №№ 2, 3 йолча школашкара, № 2 йолча Экажкъонгий-Юртарча, Яндарерча школашнара кабинеташ. ДегІанхувлаш я къахьегам хьехара дешара - материальни база. Районерча пхийта юкъерча школе программа юкъе а йоагІаш Іомаю автомобила, трактора водителий профессеш.

Йолаш я дика кийчъь юрта боахама механизаци автогІулакхен кабинеташ, уж и № 2 йолча Назранерча, № 2 йолча Пхьилекъонгий-Юртарча, № 2 йолча Яндарерча, Экажкъонгий-Юртарча, № 1 йолча Кантышеверча юкъерча школашка.

Хьа а аь, чІоагІьеш я юххьенцарча тІема кийчонах йола дешара материальни база. Района ерригача школашка хьаьяй тІема-спортивна комплексаш, пхийтта тир.

КПСС ЦК а СССР Министрий Совета а сопамга хьежжа района школашка 1—10 классашка дешаш мел дола бераш Іалашдаьд мах боацача учебникашца.

Бакъда, эшшаш йола дешара-материальни база хьярах а ерригга школаш кабинетни системага яларах а дувпаш дикка критика йоацаш хила йиш яц. Цу лостамагІа дукха ле деза хІанзчул тІехьагІа Назранерча № 1 йолча школе, № 13 йолча школе-интернате. Юххьанцарча классаЙ кабинеташ кийчъеш болх бе беза Назранерчи №№ 2, 4 йолча юкъерча школий. Геттара во лелабу из болх укх школай кулгалхоша: № 1 йолча Гамурзиевски юкъерча школе (директор С. С. Овцев), Джайрахерча школа (директор М. А. Точаев), № 1 йолча Пхьилекъонгий-Юртарча школа (директор Г. А. Горчханов), СурхотІарча школаша (директораш Аушевгіар).

Хила беззача боарам тІа яц физически кхетам баларех йола материальни база. Уж кхоачамбоацараш дІадахар керттера декхар а хилва дІаотта деза халкъа образоване отдела а цу школай коллективашта а. ХІана яшха езаш дукха проблемаш я. бакъда царех керттеръяр педагогически кадрашца ювзаенна я.

Районе кІезига бац педагогически къахьегама говзанчаш, царех ворхІнена СССР орденаш а медалаш а еннаЙ, кхоъ — «РСФСР школа заслуженни хьехархо», шиъ — «СССР просвещене отличник», цхьа саг «Нохч ГІалгІайчен школа заслуженни хьехархо» ва. «Халкъа образоване отличник» яха цІи лелаеш ва тхьаь итт саг. Дукха масалаш доаладе йиш я дика къахьегача педколлективай, къаьст-къаьста болча хьехархой. Дика болх барпа а сакъердаме гІулакхаш чакхлахарца а йоваш я № 4 йолча Назранера юкъера школа. Цуина керте латт опыт йола педагог, хьехархоша а, дешархоша а, цар даьша а сий деш вола, педагогически болх вІаштІехьбаккха ховш вола директор Шадыжев Махьмада Борис. Ше хьайийла дукха ха еце а (алх шу) дика толамаш доахаш я из школа кабинетни система хьаара балха тІа. Цу школа педколлектива дика карагІдоал шийй балха шефаш, общественность юкъеоза, и. кх. дІ.

Дешара-кхетама процесс тоеш, эргайоаккхаш хьайоагІа № 1 йола Яндарера школа а Цуина кулгалдеш я НГІАССР школа заслуженни хьехархо, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутат С. Ю. Хашагульгова.

Района хьехархой дезале дика болх барца белгалбаьнна, берашта хьехам база а царга дешийта а ховш дукха хьехархой ба. Царех ба наьна мотт хьехаш бола Назранерча № 3 йолча школа хьехархой Я. Д. Медови С. У. Патиеви, Назранерча № 13 йолча школа-интерната юххьанцарча классаЙ тьехархой Л. У. Мархиева, А. А. Пудочкина, кхыбараш. Дика болх ховш ба эрсий мотт, литература хьехаш бола хьехархой А. Х. Колзоева (Долаковски бархІ шера деша школа), Н. У. Мальсагова (№ 4 йола Назранера юкъера школа) М. У. Мальсагова (Аьлти-Юртара бархІ шера деша школа), кхыбараш.

ХІаьта дикача, шоай болх бовзача хьехархошта юкъе нийслу общественни мораль телхаеш бола а, знанеш къоарга йоаца а, болх во бу а хьехархой. Масала, массехк шера болх дикка дІа ца бодаш хьайоагІа Гамурзиевера СурхотІара цхьоалагІа, Джайрахера юкъера школаш. Цига мела лел хьехархошта кулгалдара а тІахьожам лоаттабара а болх, дешара-кхетама болх а во лел цига. Цуина дувзаденна лоха я дешархой знанеш, из хьахьекхар дешара шу чакхдоалаш цар ядаьча контрольни балхаша. Ишта цу педколлективашта раьза бац, бехкаш доах даьша ноаноша.

Ала деза, дукхагІболча хьехархой урокаш хила безача боарамах ца хилар, доькхий гІалаташ дувлийт цар шоай балха тІа. Ишта соахка эрсий меттахи литературахи йола знанеш лоха хиларца белгалбаьлар Барсукински юкъерча школа дешархой (директор Л. А. Даурбекова), 8—10 классашка дешача 142 берах тхьаьнена вІалла а карагІдалазар сочинене тема яшха. Цу школе эрсий мотти литературен хьехаш болча хьехархоша С. С. Мальсагова, З. А. Тутаевас, М. Д. Шадыжева во дешачарца къаьст-къаьста болх бац, дегІанхувлац йоагІача тайпара цар знанеш. Цу тайпара гІалаташ нийслу цу школа хьехархой М. Д. Мальсаговай, Гадиевай, Цунтольгова балха тІа а.

Уж тайпа гІалаташ нийслургдоацаш тІахьожам лоаттабе беза хьехархочо болх миштта бу хьожаш школа директора, къаьстта а завуча.

ХІанз кхы тІа а тоабе безаш ба атенстически кхетам балара болх, хьехархоша кхетаде деза дика Іоткъама кІал нийсденнача хІара берана къаьст-къаьста болх бе безилга.

ДІахо йодача хана халкъа образоване болхлоша лаьрхІад кхы тІа а ерригача эзеньий дисциплина чІоагІъе, балха дикал лакхагІа хилийта, хьехархочун шийй декхарех бола бехктонхам лакхбе, нийслуш дола гІалаташ шендаь дІадаха, нахаца болх бара керда наькъаш а формаш а лаха, ширдаьначунца къовсам а лоаттабеш кердадер накхаре дІачІоагІде. Из да дешара кердача шера керттера йоакхо е езар.

А. УЖАХОВ,
Назрановски района халкъа образоване отдела заведующа.

АГРОПРОМЫШЛЕННИ КОМПЛЕКС: ОПЫТИ ПРОБЛЕМАШИ

ЙОКЪАЛО ЗЕ ДЕРГДОАЦАШ

Ставропольски аре юкъе йода пайда балара тешаме йоацача зонана. Советски Союзе мел дола дІадув лаьтташ дий даькъа дийтъача, царех кхо даакъа цу тайпара да. Иъ миллион совгІа гектар долча Ставропольера дІадувча лаьттай цхелагІа дола даака мара дац эшшаш йола тІоадал йолаш. ТІехьарча бІаьшерен 52 шу чІоагІа йокъал йолаш хиннад укхаза. ХІаьта 25 шу — юртбоалам лелабара бериате доацаш. Алхха 23 шу мара хиннадац вІаштІехьдолаш. ТІехьарча шерий хаоттама хьалашa тешал ду: 1976 шу — чІоагІа зе кхийттар малхбоален районашкарча экономикана; 1979 шу — хьекхача гІомаро дукха ялаташ доадир ерригача территоре тІа; хІаьта тІеххьарча шин шера гуратье енача йокъало ялатий доккха даакъа «дІадухьаэ».

Из ишта дале а, Ставропольерча юртбоахама производстве дика толамаш дахар гуш да.

Ераш да бакъдараш. Крае юртбоахама продукци аккхар 2 миллиард сома! тІехдоал. БархІагІча пятилетке (1966—1970 шерашка) хІара шер-шера чуэцача ялатий юкъера цифра 3348 эзар тонн яр, нІслагІча пятилетке (1971—1975 шерашка) — 3495 эзар тонн, иттлагІча пятилетке (1976—1980 шерашка) кІезиг-дукха кІезигагІа — 3375 эзар тонн, хІаьта цхьайтталагІча пятилетке шин шера юхе а дукхагІа.

Іалама зене низ юхатоха а, ма могга дукхагІа хьегача къах пайда эца а тхона гІо новкъостал дир краерча партийни организаце Іилманца барта а йолаш оттаьча комплексни программаша. Царех цхьаьраш ювцаргья аз.

«ДЕКЪА» ЛАЬТТА ЛЕЛАДАР

Еккача зоне лаьтта лелдара йолча комплексни программах оаха «декъа» лаьтта леладар оал. ХьелхагІа аханза хиннача лаьттахи лаьтта леладара лакхача культурахи латт из.

Гурахьа дувраш. — Ставропольера керттера ялаташ, оаха хІанз дІадув хьалхагІа аханза хиннача моттигашка, шоаза лакхагІа хул цар хьувкъам, хьалха аьха хиннача лаьтташка дІадувош хиннача ялател. 4300 эзар гектар оахаш долча лаьттаех 700 эзар гектар удобренешца тоадаь дола хьалхарча шера па аьха лаьтташ да тха тахан. Хоош ма дай, салоІача хана лаьтто ше а юхаметтаоттабелга хІама тІадоалийташ бола низ.

Бакъда, тІеххьарча шерашка тха оахамаш кхйбара торонаш йоккхагІа хилар, пачхьалкхено хьатела удобренеш дукхагІа хиларца. ХІанз оаха шоаза дукхагІа етт лаьттах удобренеш, 7—8 шу хьадха еттаи хиннарел. Лакхденнад органически удобренешца кхаш кхабар а. 1985 шу чакхдоалаш оаха ерхІ 20 миллион тонн уж лаьттана яла, дизза дукхагІа хургья уж 7—8 шу хьалха хиннарел.

ХІанз тхона хьалхашка латта декхараш да: массе а шера, моллагІа хаоттам бале а, 30—35 центнер кІа гектара тІара дакха. Хила йиш йолаш дий из? Эггара екъагІа йолча районашкарча дикагІа долча боахамашна хьежача да — 32 центнергара 52 центнерга кхоачаш ялаташ доах цар хІара гектара тІара. Аз лакхе йийцаяр 1979 шера хиннa геттара чІоагІа йокъал. Цу хана хьа мел даькка ялат — 2 миллион тонн совгІа — хьалхарче шера аханза хиннача лаьтташ тІара даькхар.

КХАШКА ХИШ ДЕХКАРО ДОАКЪАРА КХОАЧАМ ХУЛИЙТ

Дукха ха йоалцаш вІаштІехьдаьннад тха эрешка, ахархоче, «лаьтта гІ дІатесcачул» тІехьагІа, доІа декхийташ йола установка дІайола а йий, хиш дехкаш дола кхаш леладе. 400 эзар гектар хургья укх шера кавказски доаний шаьо хий телаш дола кхаш. Из Ставрополья дошотаиз «Хиш дехкаш лаьтташ леладар» яхача комплексни программа тІеххьарча шерашка хьийкача къах тхьаьннвар да, цо торо хулийт мехка доакъар дукхагІа хилийта.

1982 шера май бетта хиннача КПСС ЦК Пленумо тІайийнача 1990 шерага кхачалца лаьрхІа йолча СССР Кхачан программагІа ше къаьстта отрасль дархІа оттадаьд доакъар кийчдар. Ставрополье из болх бир протеин дукхагІа йоалла, дукхагІа хьувкъа, культураш кхашка дІаерца. 1985 шера хІара хий тохаш йолча гектара тІара 100 центнер доакъар дакха аерхІ оаха. ДикагІа долча боахамий тахан а да цу тайпара толамаш.

«Степные зори» яхача совхозо соахка бІаьстаь юилье дІадийр вІашагІъедаь гороха кени, май бутт чакхбоалаш 230 центнер гектара тІара баьццара доакъар чуийцар. Кхаш юха аха а аьха, удобренеш а теха, хьажийташ дІайийр. Август бетта хІара гектара тІара 150 центнер эшаш чуийцар хьажийІ моша доакъар. Цул тІехьагІа рапс дІайийр суданеки баьпаза цхьана. Ноябрь бетта из а чуийцар 180 центнер гектара тІара а йоаккхаш. Ишта, хІара гектаро цхьан сезонах 560 центнер баьццара доакъар делар. Цу геттара вайна дика хеташ йолча результатал а тІехьаьлар «Предгорненски» яха совхоз, цо цу юкъах тайп-тайпарча баьцций кхо хьувкъам баьккхар — 777 центнер хІара гектара тІара.

«Хиш дехкаш лаьтташ леладар» яхаш йола программа кхоачашъяро торо хулийтаргья мехка кхоачам болаш доакъар хилийта, цул совгІа, жа леладар толамегІа хилийта.

«ДОШО ТХАНКА» ЯХА ПРОГРАММА

ХІана Ставрополье кхоачашъеча лоархІамерча комплексни программех ца! я укхаза фуна дикагІа, диткъа тха дола жа доладелга. Моттигера хьадоаккхача доакъаро йиш хулийтаргья укхаза цу тайпара боахам лелабе.

Укх шера жево тхона баьб 3 миллион гаргга Іахар, 42 эзар тонн тха а лургда. Цо тхо айхха гаргга дигад программа тІа план лоархІаш оттанача цифрашта. Къаьстта цхьаькха гІулакх а карагІдаргда аьнна хет тхона ткоай — 4 миллион жий хилар. Цо йиш хулийтаргья дохнаш дола устагІан дулх дикка дукхагІа хилийта а. Массе а шера мехкарча боахамашта 800 эзар гаргга фуна лаьрхІа, дикагІа дола жа тела а.

Ишта, шоайла вІаши бувзам бола хІамаш цхьана леладаро а царех боагІаш бола пайда хьаьларо а йиш хулийт, моттигера климат хала, яле а, Ставропольски аре экономически лакхача пайдига кхоаче.

В. МУРАХОВСКИЙ,
КПСС Ставропольски краевой комитета хьалхара секретарь, Социалистически Къахьегама Турпал. (АПН).

КОМПЛЕКСНИ БРИГАДА КУЛГАЛХО

Аргунера «Пищемаш» яха завод вай республике къонагIчарех цаI я — ткъо шу дизад из хьалхъь. Цу юкъа предприяте хьалкхийнаб йоккха говзал, кхетам бола нах, шоаш каралаьца гIулакх дизза цIенен кхоачашдеш бола говзанчаш.

— Мехка Кхачан програм-ма кхоачашъеча ший даакъа юкъехкуха тха коллективо, — йоах партбюро секретара Чингаева Рашана. — ХIаьта цу даькъе белгалъьвнна дика къахьегаш йола цехаш, бригадаш, болхлой дукха ба заводе.

ДикагIчар цIераш йоахаш партбюро секретара хьоавир механо - сборочни цеха комплексни бригада кулгалхо Товсултанов Султан.

— Цун къахьегама а общественни а гIулакхий лакха мах баьб Даьхено, — аьлар Чингаева Рашана, — Султан белгалваьккхав Ленински юбилейня, «За трудовое отличие» яхача медалаца, «Социалистически яхье котваьнар» яхача массехк знакаца.

— 1972-ча шера укх заводе балха вера со, — дувц Товсултанова, — слесара-сантехника учениккалла. Сона чIоагIа ловра из говзал сиха карарзае.

...Дукха ха ялалехьа слесарь - сборщиккалла болх бе хьожавир Султан. Дика тIайийнар зIамига саг механо-сборочни цеха коллективо. Укхазарча къахьегама ветеранаша шоай зIамагIнолча веший санна йоакхо йора цун. Царех хIаравар гIертар Султана новкъостал де, кз нийсача къахьегама наькъа тIа ваккха. ХIаьта ший хьехамчашта юкъе белгала хиннараш наст - наста дагвух хьалха хиннача ученика.

— Слесарь - сборщика говзал карарзае сона новкъостал даьр вар бригадир Бисултанов Билал. ХIанз а тха заводе болх беш ва из. Цудухьа ях аз цунна дег тIера баркал.

Бисултанов Билала ший ученик Iомаваьа производстве а вахаре а мел эша дика гIулакхаш доахкиш хила. Цунца цхьана Султан ше а вар хIамах дика санкеташ, хIама довза безам болаш. Цудухьа лоацача хана карарзайир цо слесара - сборщика говзал, толашагIболча говзанчий мугIаре дIаэттар. Заводе пхьакха саг цецьаланзар болх бу пхьа шу а дилалехьа Султан бригадиралла вахийтача.

Итт шу да цо бригадана кулгалду. Цу шерашка, хIара шера яхар санна, предприяте балхе тIа хьалха латташ хьайоагIа из бригада. ХIаьта тIеххьарча диъ шера вIаштIIа СССР кхачан промышленноста машинашъеча министерстве гIолла хьалхара моттиг а цунна хьежалъй, ахчан совгIаташ а телаш. 1981-ча шера Ленински комсомола ЦК грамота енна а хиннай цу коллективана.

— Тха предприяте эггара хьалхарчарца вIашагIъелла комплексни бригада я из. — дувц завода партбюро секретара Чингаева Рашана, — Тахан а цу бригада опытах пайда эц кхычар а.

МалагIа пайда боал Товсултанов Султан керте латтача коллективана комплексни хьисапе болх барах?

— Комплексни хьисапе болх бар фуд аьлча, из да слесара, фрезеровщика, токара — массане а юкъара кхоачашбу болх, яхалга. Ерригa продукци оахош хьаю оаха,— дувц цо. — Производствана бокхха пайда луш форма я из. Цкъа-дале, паччахьалкхенна, шоалагI-дале, болх беча сага шийна а. Комплексни хьисапе болх баро торо хулийт продукце дикал, къахьегама овсарле лакхъе, болх ритмично дIабахийта, болхлой алапи лакхагIа хилийта...

Смежни говзалаш карарзаьь ба бригадера беррига болхлой. Экономически оагIорахьара комплексни методагIа болх бар пайда боалаш хилар цу бригада балха практино бакъдаь да. Коллективана гу болх бер а бизза из кхоачаш ца бер а. Гучадоал малагIча болхлочоа фу дулу, малагIча балха тIа из ка йоалаш ва... Къахьегаме даакъа лапара коэффициентаца буст бригаде беш бола болх. Цу гIулакхо вIаштIехьдоалийт хьано фу даьд, мел, мишта ший болх кхоачашбаьб ха.

— Комплексни бригада вIашагIйоллалехьа иштта дацар тха гIуланхаш, — йоах Товсултанов Султана, — шошоай разрядага хьежжа эцар алапи болхлоша. Разряд лакха а йолаш кIезига мара болх ца бераш а нийслора цу хана.

Бригада коллективо бокхха теркам тIабохийт социалистически яхье. Из нийса, кхетам болаш дIалхьарца гу Товсултанов Султана з бригадерча довзъешхошта а толамга бода никъ. «КIезигагIа нах а болаш дикагIен дукхагIен продукци лургья вай Даьхенна!» — иштта я цу коллектива социалистически яхья девиз. Коммунистически къахьегама цIи лелаеча цу бригада коллективо яхь лелаю Бисултанов Валас кулгалдеча бригадаца.

— Цкъа-дале, оаха къаьстта дукхагIа терко ю балха динала, — дувц Султана. — шоалагI-дале, бокхкача бехктокхамца шоай болх кхоачашбу яхье баьннараша. ХIаьта болх ма хетта дIагIоргбац къахьегамен производственни дисциплина лакхарча боараме ца хуле. Тха коллективо, берригачо советски наха санна, дег тIара къоабалбаь тIайийнар къахьегама социалистически дисциплина тоаяра хьакъехьа бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам.

Из бокхха лоархIам бола документ ларде а лаьца болх кхы а дикагIа тоабаре сарпагIъяьхай шоай торонаш бригада болхлоша. ХIаьта укх шера бригада коллектива хьокхамаш дог хьесташ да. БархI бетта задани дикка тIеххоачашъяьй. Шера йоагIа производственни програма Сийлахь - боккха Октябра цIей доадеча денга чакхъяккха дош деннад цо. ХIанз санна, графикагIа хьалха яьнна бригадо болх бейя цу декхарех а лоархIабертба бригада членаш.

— ХIара шера яхар санна тха бригаде кагирхой боагIа болх бе, — йоах Товсултанов Султана. — ХIаьта оаха, бригадерча болхлоша, тхоашта могар ду парех бизза бола говзанчаш а нах а хилийтара.

— Бригаде ба дика хьехамчаш. Царех эггара хьалха хьоахае лов сона коммунист Чиргисханов Ахьмад. Дикача гIулакхаша белгала ва из. Шийна хоар, ший опыт безамца дIалу цо къоначарна. Цу тайпара хьехамчаш тха коллективе хилара дика смена кийчъяьй оаха. Тха бригаде хьалкхийна, къахьегама ветеранаша кхетам бенна, хIанз коллективе дикагIчар мугIаре латта нах дукха ба. Царех цаI ва са воша, хIаьта иштта слесарь - сборщикаш Тасуханиев, Кудусов, къыбараш.

Дукххача динача гIулакхаша белгала я вай юкъа бригада а цун кулгалхо а. ДукхагIа хинаб уж дика инициативаш дIайолаяьрий мугIаре.

Укх шера, масала, цу бригадо субботник йир цу дийнахьа даькхна лача машара фонде дIачу а луш.

— Советски халкъа дика хов машара мах, — йоах Султана. — цудухьа дуне тIа тIом ихы ца хилийтара тIехьа къовсам лоаттабеш я вай партн а правительство а. Тхо а гIерт цу гIулакха юкъе тхоай даакъа дахьа. Цудухьа цу субботнике даьнкха ахча Машара фонде дIаделар оаха, бригадерча берригача болхлоша. ДIахо йодача хана а дикача балхаца машар вай Даьхен экономика чIоагIъяра тхоай низ кхоберrбаш оаха.

Товсултанов Султан дика кулгалхо, говзанч, хьехамча хинна Iаш. Цо хьинаре даакъа лоац коллектива юкъарча вахаре. Завода спортсовета председателa заместитель ва из. Султана дукха къахьег кагирхой спортаца доттагIал долаш хилийтара.

— Дукха кагирхой ба тха заводе, — дувц Султана. — цар самукъаданкха гIерт тхо тайп - тайпара спортивни секцешка. — Цудухьа ба тха предприяте дика спортсменаш а.

«Пищемаш» тайп - тайпарча спортивни командаша дукхаза призовой моттигаш яьхай городе Аргуне а Шалински райoнe а чакхъяьхкача спортивни яхьашка. Цунна тешал деш я парне тийнна грамоташ, кубкаш. ХIаьта уж совгIаташ доахача докхха даакъа юкъедихьад дика спортсмен а организатор а волча Товсултанов Султана.

Р. ЦОЛОЕВ.

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛЕРАГIА

Укх шера 21 июне арадаьнначa рейдови материала тIа бувцаш бар 8 сом 32 кепиг хьа а ийца, билеташ дIа а ца луш бархI пассажир воалавеш воагIаш хиина «Икарус» № 00—71 ДАЖ яхача автобуса тIара Яшиян Даитбекови. Цу шиннена строги выговор яьй кхаш кaду тхога Дагтрансуправлене начальника заместитела М. Каримулаева. Цхьабакъда, Дагестански автоколонка-1736 йолча предприятерча «Икарус» № 28—07 ДАК автобуса водителa Курбанова финансови бокъонаш телхарах Нохч - ГIалгIай транспортни управленера акт кхачаьнц тхога, цудухьа из бехктокхаме а воавад, хоам бора да.

Из рейдови материал яхьийтар оаха Дагестански АССР прокуратуре. Цох лаьца тхога хоам бу ДАССР прокурора заместитела, юстице вокхагIволча советника С. Кехлерова: «1983 шера 21 июне арадаьннача «Сердало» газета тIа кепатеха критически корреспонденце хьакъехьара материалашка хьежачул тIехьагIа финансови бокъонаш телхаь болча водителий гIулакх ай а ца деш, цар гIулакх дIакъоала енияр город Махачкалера Ленински РОВД. Цхьабакъда, района прокуратуре дознане органа бе сонам хийса ца баьлга дIа а хийта, укх шера 18 августе РСФСР УК 94-ча статьях финансови бокъонаш телхаьча водителий гIулакх юкъа айдаьд, хIаьта уж бехктокхаме оаш а ба».

Хьалъеш латт Калинински атомни электростанци. Реактивни отделене купола бетон етта яьнннай, ТГ-1 яха турбина вIашагIъеллай, управлене блочни керттерчен щиташта монтаж яьй, монтаж еш латт гучахьарча распределительни устройствана, цунах пхьа даакъа наприменe долаш болх беш а да.

СУРТА ТIА: Калинински АЭС хьалхашке.

А. ОБЧИННИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ВАЙ ДОТТАГIИЙ ГIУЛАКХАШ

ТОАЛЕ ХЬО, ВА ХОЗА ВАРНА!

Варна Болгаре форда напараш йолга гучадоал цхьа гIа а баккхалехьа Iа цу хозача городе гIолла мехка къулбехьен - малхбоален оагIорахьа. Софийски экспресса корах арахьежача бIаргагу Девнерча химически заводий дукха турбаш, хIаьта бIарг ма кхоачча долча нopтa сурто белгалйоаних пейзаж — из я складаш, хьагIауха паькъаш, кемаш сона моттигаш йоаа боккха Варна-Малхбузе. Из хьаьлча пун кхоллимхоша яхача из декхарийла я хьатIайе а дIахахьийта а къьаьнача варненски портов, Бургаса гаванон, Русе яхача Дунайна юхерча городон массел новхьаш.

Керда порт болх беш я дегI дахьаш, я я Белославски Iама пистте, из ба тотта а бIаьха а хи оаса каналашна шийна тара болча Варненски Iамаца, дIахо Iаьржача форда талIешна а хетта бола. Дукхача паччахьалкхений байракхаша хозду цун бердаш а, массарел дукхагIа вай марси эIоаш тIалатта пIе байракхаш я. Автомобилаш, станокаш, тракторш, хьу, тайп-тайпарча заводий оборудоваеш дIаух советски кемий трюмашнара дукхача Болгаре предприятешка а гIишлонаш еча я. Шр шкалхьаргьа электронвагонаш погрузчикаш, сода, химикаташ, консервированнии хохвен баьцадаараш, сомаш.

Варна Малхбузена духхьала цхьаькха порт я, бакъда из кранаши, транспортераш, погрузчикаши йолаш яц. Укхаза сецаш иъь паром я — шиъь болгарски шиъь советски. 108 товарни вагон хIаранe кхухь цар шоай кхаь палуба тIа а етте укхазара Ильичевске дIа а шигара юха а. Укх шера шу дуз Варна — Ильичевск яхача 247 миль дIаьха долча «тIаь», цо тIаийнад шийна шин вошал леладеча мехкашта юкъера дIа юха кхухьача мохьхий ворхIагIа доле даакъа.

Варна улицашкара дIахьежача нaггахьа мара гаш форда сийнал. Город цунна цхьан боарам тIа п, малхбоале йоккхача парно хьекъоастаю из пунах, хIаьта къулбехье — йоккхача порта сооруженеша. ХIаьта а на юхе болгах хьо цхьан мукта виццал. Из хьона дагaухийт кварталаш йиззе Iехаш лелача зовнe оазаш йолча чайнаша. Цу найрача, айхьазача оалхазарашта дика хов хургбола кхача аттагIа мичара корабу. Гой, паI, цхьаккха хIама гонахьа доацаш санна, го боахаш лел улица тIарча кафера истолга тIа гIолла оаркхингашка чухьежаш, хIаьта вож чуьйнай тика юхе кагий чкъаьрий чудолаш латтаза яьшна чу...

Варна хозагIа йола оагIув гучайоал дукхаза вIаштIара яьча «Iаьржа форд» яхача гостиница тIера дIахьежача. Цхьан оагIорахьара форда бердон вокха оагIорахьара хьатIаайттача лоамаштех юкъе улла дукха паргIата йоаца аре хьалйиза йолча города кварталий нийсача квадраташа. Центре кхозла-дахьаза вIаштIара аь йола уж цхьайолча моттигашка хадла мара гуш ий платаний, каштаний, хьехий тькоьроашта юкъе да. ХIаьта дIахо йистошка йоккхий, сийрда кердача гIишлоний районаш я. Уж я «Победа», «Васил Левский», «Чайка» яхаш йола нах бахa комплексаш. ТIеххьарча тIакугаш города керттерa магистраль я — В. И. Ленина цIерагIа йола бульвар. «ХIама тIехдика хьадар хIара варненца декхар да» яха доккха цIе улл доал «Чайкана» хьалхашка хьалтехa.

Варна форда коанаIараш хинна Iаш, из деррагача дунен чу цIи хеха курорт а я. Из я Болгаре эттара йоккхагIчарех йола промышленни центр. Варненски округо мехка лу деррагача чурча доагорах лелача двигателий кхоалагIа даакъа, кемай тоннажа 80 процент, 15 процент совгIа электроэнерги, пхелагIа даза даакъа минеральни удобренеши цементa, ялхлагIа даакъа шекар; мехка хьашташ дизза кхоачашду кальцинированни сода. Цо лоттаю ерригача Болгарена электробытовой прибораш, хIаьта цун «Перла» яха автоматически хIамаш ютта машина мехке арахьа а тIехьа йовзаш я.

Ерригаш а Варне бIаь совгIа хIанзара промышленни предприяти я, бакъда царех эггара чIоагIагIа йовзаш яр Георги Димитрова цIерагIа йола кемаш ду завод я. Соахка 75 шу деза дьд цо. 1944 шера социалистически революци хилалехьа зIамига моттиг мара яцар из. ХIанз варненски кемашдечар даьхоза, доккхий кемаш, дийцар сона директора заместителa Трайков Донсима, фордаши океанаши техкаш лел Вектре, Польше, Чехословаке, Китайк, Гонконга, Мароккo, США, Голланде, Итале, хьалха «фордий паччахьа» хиннача Великобританe байракхашта кIалха... Бакъда, эттара дукхагIа Советски Союза ду варненцаша шоай кемаш. Алхха укх шера хьаьнарга Морфлото варненски кемашдечаргара 3 контейнераш кхухьеи 5 декъа мохьаш кхухьеи кемаш. Из предприяте шера йолча планa кхаь даькъах ши даакъа да. 1983 шера июнь бетта чакхдоалаш дар «Генерал Горбатов» яха декъа мохьаш кхухьа кема паькъа арадаккхара тIеххьара балхаш... Вешта, Г. Димитрова цIерагIа йола завод чIоагIа дика лоархIаш я массанахьа а, лакхе дикал йолаш я цо арахеца продукци. Дукхача советски инженерий а болхлой а даакъа доал цун толамех. Уж ба из шерьеш а цунна модернизаци еш а новкъостал даьраш, цул совгIа, хIала а Советски Союзера кхухьхьаш я укхаза яхорех екха дIанараш, даьттан насосаш, кемий двигателаш.

Заводе дика холуш я тахарча Варна къахьегама ритм. ХIаьта цун сийлахьа а хала а дола дIадахар гургда укх шера март бетта хьанийлла. Йолча Историко - художественни музее вахача. Укхаза дукха я вай зама хьатIалехьа VI бIаьшера грекаша йиллича Одессоса (цу тайпара цIи лелаеш хиннай хьалха городо) йиса хIамаш. Римски импери ханара бIалгIаш, туркаша оалал лоаттадаьча ханара Iехдика йола болгарски говзанчий иноваш. Ерригача экспозицe керттерараш — куца лелаьча хIамай, пхьегIий, бала хIамай коллекцеш я, энеолита замах йола. ХIанз дукха ха йовзаш варненски некрополера кораль. Укхаза гулаль я дунен тIа къаьнагIчарех йола тайп-тайпара дошо хIамаш, ялх эзар шу да царна браслеташ, желалаш, монисташ, гIозараш, диадемаш, хьайбай, оакхарий бIалгIилгаш... Цхьаца болча Iилманхошта хетачох, Варна латт эггара къаьнагIчарех йола аламлен цивилизаци хиннача. ДукхагIа боха болгарски Iилманхойн оахкамаш деча даакъа доацаш хиина советски археолог Евгений Черных сел кIирдаь йоп луш бац цу хаттара. ХIанз а дукхагIдар ховш дац, хIаьта 1972 шера деиз укхаза хаддаза деча оахкамаша гIо де мел кердача бакъдарий дух тIа кхача.

Дукха дувца йиш я Варна курортни зонах лаьца а, цун иттащ йолча отелех, кемпингех, пансионатех, салоIача цIенойех, санаторех, дукхача халкъашта юкъерча художественни фестивалех а конкурсех а — массе а шера цу городе да хаддаш хулаш йолча.

ДIаьхий да - хозача Варна таханара да. Мишта хургдатеш цук кхоапара ди? Цунах лаьца эггара дикагIа хов Александра Стамболийске цIерагIа йолча бульвара тIа № 1 йолча цIагIа, цу чу я Iаьржача форда бердий архитектурно - проектни институт. ДIахо йодача хана промышленность шерагIа ярахарах вIашагIкоттадурьян Варнан Девник йоккха цхьа агломераци хулаш, къьнарча цкъа е шоза вIаштIара даьча цIенойн кварталашта меттел хьалъоттаргья йоккха керда гIишлонаш, укх пятилетке улицашка гIолла леларгья хьалхара троллейбусаш, дийцар сона института директора Генчев Владимира. «Бакъда, фуннагIа оаха дой а. — тIатехарно тIаккха. — тхоай варненски стиль хила еза тха».

Цо дашахьазар ше аьнар. Гуш дар къьнадарe къоцадари вIашa тоаш хила деза цо яхилга. вIаши тоаш хила деза сага хьа мел даьри Iалаши — из бахьан дукхаеза 280 эзар саг болча варненцашта шоай город, из бахьан дукхаеза из бIаьш эзараш болча Болгарерчеи кхычa дукхача гаьнарча а юхерча а мехкийкарчен туристашта а.

Владимир САПРОНОВ.
(ТАСС).
Варна—Москва.

СРВ. Фалай яха теплоэлектростанци — вьетнамо-советски цхьана гIулакхаш а лелаеш хьалъеча объектех цаI. ГIишлонхоша дош деннад шу чакхдоалаш ТЭС эггара хьалхара энергоблок эксплуатаце дIаяла, аьнна.

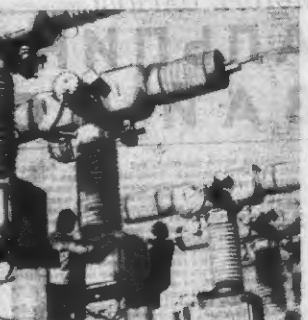

СУРТА ТIА: подстанцина монтаж еш латт.

ВНА—ТАСС сурт.

Экономика дегIайоалаеча Вьетнама доккха новкъостал ду Советски Союзо. ХIанз сихха хьалъеш латт массехк лоархIаме транспортни объекташ. Царех да 5503 метр дIаьха дола Цlеча хи тIа гIолла тулла тIий. Фалай яха ТЭС доагорна Iалашъеш хургйола кIора порт кхыраш.

СУРТА ТIА: Къулба-Малхбоален Азе эггара дIаьхагIа хургдола Цlеча хи тIа гIолла тIий туллача.

АДН—ТАСС сурт.

2 СЕНТЯБРЕ — СРВ КЪАМАН ЦIЕЙ — РЕСПУБЛИКА ДIАКХАЙКАЯЬ ДИ

«...ИТТАЗА ХОЗАГIА»

Бадинь яхача центральни ханойски майдан тIара Юхадаькха тур оалача Iамага ворхI минута дIаккхоч велосипедаца водаш хилча. Царна юкъе укх къахетаме боачача тропически маьлхо йохьль, дукха нах лелаш йола вьетнамски столица улицаш, цар тIа го йиш я Iалашате дукха велосипедисташ, гIар-тата деш лела къьнa городской трамвай. ЦIаьхха цига нийсвенначa сага ханойски вахар сов сиха да, аьнна хетадала тарлу. Бакъда, Вьетнаме дукха ваьхача сага хьадар гургда гетара халача тIема тохнамех чакхдаьнна халкъ машарeча вахара мах баь варгвонача сахьатех дог Iобаде гIертилга. Социалистически Вьетнам къахиннача 38 шера гаттара кIезига хинад цу тайпара сахьаташ.

Бадинь яхача майда а Юхадаьккха тур оалача Iама а юкъе ворхI минут мара ха яц. Бакъду, цу моттигий цIи дIахаьийтача, хIара вьетнамца дега уж боча аьча событешта юкъе пхи бIаь шерал совгIа ха я. Предане яхачох, пхийтталагIа бIаьшеро дIадолалуш Ле Лой яхаш хиннача къаман турпало Iам чу хиннача тамашийнача богапхьида юхаденнад тамашийни тур, хIаьта цо арахьара тIабаьхка гIаьрахой боха а баьб.

Нагахьа санна Ханоя центре уллача Iам тIа хиннар вайна легендашкара мара ца довзе, хIаьта 1945 шера 2 сентябре Бадинь яхача майдан тIа хинначох къдаь иттащ кинижкаш да. Бадинь яхача майдан тIа хиннача дукха эзараш болча наха даакъа лоацача митинге Хо Ши Мина дIакхайкайр «Кортамукъален Декларации».

— Деткъа шерал совгIа французски доала дукъале тIаIIерга къовсам лоаттабаьча халкъа, совзаний мугIарашка массехк шера фашизмана дукъала майра лайтача халкъа бокъо я кортамукъа хила! Цу тайпара халкъ кортамукъа хилаза дергдац! — Хо Ши Мина чIоагIа оаз алхха майдан тIа гулбенараштa дIахеза Iенар. Къулбехьен - Малхбоалеи Азе империализма колониальни система йохаяла йолаеиндага хьакхайкадь из оаз цу дийнахь дIахеза дунен дукхача мехкашка.

ПаргIато а кортамукъале а яккхара дукккхача шерашка къовсам лоаттабе бийзар. Нагахьа санна 38 шу дайнадале, из республика кийсархо ва. из да тIема шерашка из даьхаш, вокха хинная, яхилга. Цу мехкара бераш сов хьалха Iомалора моастагIчуи самолеташ йовза, сов хьалха хайра царна дуга кадах фу доаних. ТIемо юкейита кIоарга чоиаш хIанз а дIаяланза я. Тоьаш яц энерги а бийдал а, бахьа наха эша цхьадола товраш, хIанз а къоастанза я кхачан проблема. ХIаьта э хIама хьакхоллаш, республикa халкъа боахам юхметтаоттабеш делае къахьег халкъо.

1981-82 шерашка, кхоалагIча пятилетка хьалхарча шерашка, СРВ доккхий толамаш даьхад экономика дегIайоаланра даькъе. 1982 шера март бетта Ханое хилар Вьетнама Коммунистически парте V съезд. Цо кIоаргга анализ йир мехка тахарча хьала, республикана хьалхашка латта доккхий декхараш кхоачашдара корта бола программе оттайр. Хьахинна хьал терка а деш, юрта боахам ма могга дегIабоалабара къахьегамхой низаш тIадерзаде дезилга, белгалдаьккхар парте. 1982 шера кхозза чуийнача дуга хьувкъам дика бар. Шин шера 13 процент дукхагIа яьхай кхачан продукташ. ХIанз декхар оттадаьд дуга яурийтта миллион тонн даккха, аьнна. ХIаьта из кхоачашде йиш йолаш а да, хьалхагIа пайда ца эцаш илла ши миллион гектар лаьтта хIамаш дIаюош да.

Заводийи фабрикайи производственни низалаш а алсамдувл. 1981 шера деиз 1982 шерага кхачалца промышленни продукци 12,7 процент тIаккхийттай. Юхаметтаоттабаьб, керда хьа а баьб 3800 километр автомобильни никъ. Ханой мехка йоккхагIа йолча городаца Хошиминаца ювзаш бола машиннинкъ ба болх беш.

СРВ белггала толамаш даьхад культура а образоване а даькъе. Яхайтта миллиона саг а беррига гражданех кхоалагIа дола даакъа хIана дац, аьнна тайп-тайпара дешар дешаш да.

Социализма материально-технически база хьалрца а чIоагIъярца а цхьана КПВ кулгал а деш, халкъо довл дара политически система чIоагIлуш латт. ТIа а нийца болх беш я керда Конституция, цох хинна кIоаргга социальни хувцамаш дара программа.

Цхьабакъда, цIенхаштта халонаш дукъалъуыт мехка. Вьетнамони коммунистий V съезде белгал ма даккхар, цун бахьан да экономике дукхагIа даькъе зIамигa производство йолга. Колониализмах, къизача агрессийни тIемаех юхедисар сиха дIадовкхалац. Кхы тIа а халонаш хьакхолл империалистически кхыча реакционни низаша СРВ-на дукъала лелаеча моастагIий политико.

Из иштта дале а, дунен сообщестaера Вьетнама лоархIам тIа-тIа лакалу. Кортамукъален сий дара, пхьатарра бокъонаш хилара, вIаши гIойле йоалаш хилара ларда тIа тайп-тайпара социальни системаш йолча паччахьалкхенашца цо леладу экономически, торгови, культурни бувзамаш дегIаух. Дунен тIа СРВ леладеча гIулакхашта юкъе йоккха моттиг дIалоац Лаосаца а Кампучеца а солидарность хилaро. Къулбехьен-Малхбоален Азе мехкашца дикача лоалахой гIулакхаш чIоагIдaра.

Къулбехьен - Малхбоален Азе машара а стабильноста а зона яра тIаберзабаь никъ нийса хилар дIакхайкадир 19—20 июне Пномпене хиннача Индокитая кхаь паччахьалкхен кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий конференце, цо АСЕАН-а чудоагIача мехкашка ядайкарал дир таиландико - кампучийски доазон тIа кхохкам кIаьдбар, вIеших тешаме хилар чIоагIдар тIакхехаш. Индокитая мехкаша оттаьь машара инициативаш Советски Союзе а кхыча мехкашка а могаль тIаийцар.

29 июле КПВ ЦК Генеральни секретараца Ле Зуанаца вIашагIкхетар долча хана КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa Ю. В. Андропова дIакхайкадир, социалистически Вьетнамо Лаосаца а Кампучеца а цхьана Къулбехьен - Малхбоален Азех машара, вIаши цхьана гIулакхаш деладара, стабильноста зона хьалра тIадерзадаь чакхдоаха корта бола гIулакхаш Советски Союзо дIахо йодача хана а хьаллуцарг хилар. Шинна партей кулгалхой раьза хилар советско-вьетнамски гIулакхаш дегIаухаш хилара. Вьетнам вIашагIтехачул тIехьагIа дикала кердача лагIа тIа даьннад уж. БIаь процент олово, серни кислота, апатиташ, суперфосфат, 89 процент кIор, 25 процент электроэнерги, 61 процент метал теда станокаш арахец советски новкъосталца хьалъьнча предприятеша. Иштта шерьеш латт Лаокай яха апатитови рудник, Ламтхаора суперфосфатни завод, Уонгби яха теплоэлектростанци, проектни низага дIакхоачаш латт Бимшон яха цемент ю завод, 640 эзар киловатт ниэ бола Фалай яха ТЭС, Тинтук яха оловинный рудник. Годам яхача городера дизельни двигателий завод хьалъеш латт. Iаьржадар оалача хи тIа Хоабинь яха гидроузел хьалъяра балхаш сиздаь деш латт, ши миллион киловатт гаргга хургба цун низ. Из болх бе йолаеcча Вьетнама промышленность а юрта боахам а электроэнергеца дикагIа Iалашбергба, итт миллион гаргга нах баха моттигашка бIаьсти Iаьржа хий дара кхерам дIабаргба.

...1983 шера январь бекъалуш латта ха. Хоабинь яха гидроузел хьалъеча доккха цIей: Iаьржадар оалаш дола хий дIакъовлаш дар. СРВ Министрий Совета Председатела Фам Ван Донга еннача командагIа болх бе йолалу бульдозераши самосвалаши. Аьтта берда йистерча канала чухьед хий, лекха гуит хьалъьра моттиг мукъа а йоакхаш. Дукха ха ялалехьа болх бе йолалургьа генератораш, электропередачай линеша гIолла дIагIоргья ток, тIаккха болх бе йолалургьа станокаш, дуга кхашка хий дIаухийта насосаш, городий а юртий а цIенош, школаш, улицаш, майдана сийрдаргья.

«ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа иттаза хоза хургболаш тоабергба вай воай моххь», — яьхад хьалхарча вьетнамски президента Хо Ши Мина. Из васнет кхоачашде атта дац. Бакъда, моллагIчо, нагахьа санна из дог цIена долаш веце а, арда денгара ди массаза доал Вьетнам хозлуш латт. Мехка хьалду керда гIирсаш, школаш, больницаш, дIакъайса нийхача лаьттанна хьаду дуга иаш. Хо Ши Мина дагалаьттар кхоачашхинна даьннад аргдола ха, шеко йоацаш, хьатIаоттаргьа.

Со пунах тешаш ва!

Евгений ЛЕНГ,
АПН корр.
Ханой—Москва.

ИСТОРЕ ОАГIОШ

АЛЬПИНИЗМИ ВАЙ МОХКИ

Лакхача ирача лоамаша, бух боацача бердашта заккъарча кIоаргаленаша, хозача Iаламо, массо а тайпара аьттув болаш долча климатически хьоалаша торонаш кулийт Нохч - ГIалгIайча альпинизм, лоаман туризм, лоамаш тIа вувлар санна дола спорта тайпаш дегIадоаладе.

Цу деррiгнеша тIауз массо масса мийнигашкара, кхыча махкашкара спортсменаш. Сийлахь боккха Даймехка тIеме хьалхарча шерашка республике чIоагIа кьердаш а шерра доврий а дарах спорта тайпа хилнад альпинизм. Хала хета а тIаххьарча шерашка альпинизм — из майрачен дехаг долчен нахьа спорт — автономни республике, ма дарре хьача дегIайоагIаш а яц, шийй хьалхе хила позицеш йоацаш а я.

Вовзаш вола альпинист Ленинградера инженер Бельбердин Владимир шийн лакхагIа сигала мара йоацача Эверест яхача лоама бухьа тIа ваналехьа Нохч-ГIалгIайчен кхулбехьарча Маль-Чоч-Корт яхача лоам тIа ваьнна цийй альпинистa никъ дIаболабаь ва.

...Цхьан хана цIара яла аратувсаш хиние, тIаккха бутув ша билла дIаэтта дола лакха лоамаш — хоза Казбек (Башлоам), кура Эльбрус, кIаьта иштта Кавказе лоаман дуней йозаленаш дукхача хана денз хиннай маькъахой торкам шоашта тIауэзаш йола моттигаш.

Кавказе альпинизма истори дукхагIча даькъе Башлоам-Кертаца дувзаденна да, хIаьта альпинизм дIайолаьраш XVIII бIаьшере денз, кхьэстта вай бIаьшере йолавнача хана, шоашта юкъе цIи хезе боле альпинисташ хинна цу лоама юхе ядача юрташка баьха нах ба. Эгтаро хьалха цIи яхка йоагIа укхазе лоамарой - гвилетций, бовзаш болча лоамаш тохкаш хиннарашта никъ тьехилга даьшкара тIехьенга доахеш дукхача хана денз хьаденарий.

Гвилетций дай цхьан хана Iаремзи доагIача чIожан похоьарча оагIорахьа иллача Аьрзи яхача юртара Башлоам-Керта юхе бака баьхка хиннаб. Лакхача лоамашка, бердий йолоцука ядача юрташка баьхача наха, лоамий ирача босешке буц хьекха, бердашта юкъе гIолла чаракьал де Iамача лоамарошта лоамаш тохкараш никъа боахилга, царна хьалха а баьле лакхача лоамашка гIолле лопилга вIалле хана доецаш а хIара дийнахьера гIулакх а хиннад. ХIаьта цар вахар, тIадухха баракье, кога гIирс лоаман наькъий тамилгашка, ирача босенашка гIолле пела этта хургдолаш даь хиннад.

Нохчашта, гIалгIашта, хIирашта, мохевцашта Башлоам дукхьал Кавказе лакхагIа барех бола лоам-корта хинна Iийна. Вац. Цунца ювзаенна я цар дуккха поэтически мифически поаданеш, легендаш.

...ДIаяхача бIаьшерен кхозаткъалагIа шераш долалуш Башлоам-Керта районе тохкамаш даьд Военно - Грузински наькъ тIа тохкамаш хилара бахьанаш лаха, уж мел наст-наста хул за лаьрхIа. Цу гIуллакха вIашагIлеллача лаьрхIача комиссе практически бахха юкъаэзе хиннаб Гвилети яхача юрта баьхе гIулакхах кхеташ бола нах. Гвилетцаш ОзавгIар Цитон Долотоком, Котиков Галий, Чарбиков Хинакой, БузуртановгIар Цогол, Муса, Бапхо Военно - Грузински наькъ тIа гIулакхе хиннаб, керттерча даькъе Казбекски Девдоракски ледникашка хьенаш а болаш. Токкам паттечаре моттахье вьнче а никъ чухарцар кхерам болаш моттиг нийсьелча дика довш хиннад царна, хIаьта цу сахьате оврц доахкаш а хиннад. Белгалде доагIа, дукхача шерашка наькъашка дика гIулакх дарах Озиев Цитонан Бузуртанов Мусанен дото а дошо а медалаш енна хилар.

Лакхехье кьоакаьча комиссена юкъе хиннав вовзаш вола Казбекски ледникаш тохкаш хинна геолог А. Висковатов. Цо яздаьд: «Лоамашка лелача хана массаза сона никъ хьехар Цогол ва, майра чархье. Лоаман хьатIаш покаш дукхагIча даькъе Девдоракски чIожарча унзарча моттигашка гIолла лел из.

ВIалла а дицлургдац сона цхьа сурт: лоамашка дIавейзе Цогол цкъа ирача музапагIа чувоагIар ше бийна пки пунт беза боле хьагI белаж тIа а уппаш. Шаьрача гIолла воагIаш санна чIоагIа лувзар цо ког, моллагIвар биькогара а этта мара дIавохалургвоацача моттиге».

...ДIаяха бIаьшере йохалуш Гергетски (Орцвери) ледника тIа гIолла Башлоам-Керта тIа ца бовлалуш Бисаб Ф. Парроти М. Энгельгарти. Степанцминдера (Казбегера) проводникаш лоа уллача гнилл хьалтIехбоелаца гугаш юхабовлар бахьан долаш цIаьхха а юхаверза вийзаь Ф. Парроти.

1868 шера 9 мае географ Дуглас Фрешфильд английски лоамаш «клуба кхьча членаца Мурацен Теккерцем цхьана Гергетски ледника тIа гIолла Башлоам-Керта тIа ваьннав. Из группа яхар эгтара аттагIа йола маршрут хинней. Швейцарски Альпашка а санна Фрешфильд накъвоаккхаш хиннав укхаза Франсуа Девуассу, цунна къестал даш Бузуртанов Цогол карте волаш моттигера вихь проводник а волаш.

Цул тIехьагIа Балкарой чаракьа Соттаев Ахия проводник а волаш Эльбруса тIа ваьннав Д. Фрешфильд. Иштта, кхьча махкашкара альпинисташ воацца проводникаш носильщикаш йоацаш лакхача лоамаш тIа вIаппа бийнинабац XIX бIашерен XX бIаьшере йолалуши. ХIаьта цхьайолча хана проводникеша кулг лаьца боахаш санна хьалтIабаьхаб альпинисташ. Цхьабакъда, лоам тIа валарех йола сийла-м проводникага яхоачаш хиние яц. Кхьмоттел цун цIи а наггахьа мара яьккха яц.

Бузуртанов Исьакх проводник а волаш Гвилетера кхо носильщик а волаш эгтара хьалха Башлоам-Керта тIа ваьнна эрсий кьамагIа вола лоам тIа вувлар хиннав Козьмин Владимир (1878 шера 15 июле). А. Н. Краснове белгалдаьккха ма хиллара, проводникаш къдена долаш а майре а хилар бахьан долаш вIашатIехьдаьннад Козьмина цу хана чIоагIа дарц кьенкхаше а Башлоам-Керта тIа вала.

Военни топограф, чIоагIа уйле тIакхийта лоамаш тохкаш хинна Андрей Васильевич Пастухов шин шера болх беш хинне Аргун яха хий Iодолелуча моттигашка, Iендий лоамаш эгтара лакхерка боехьаш тIа вийннав. 1889 шера 29 июле Майли яхача ледника тIа гIолла Башлоама малхбузехьарча бухьига тIа ваьннав. Цига цо топографически сурташ даьхад, шинна конуса лакхал йистей. Белгалдаккха доагIаш да, цу гаьнарча хана историчухь эгтара хьалха Башлоам-Керте тIа Пастуковс цIе байрах егIа хилар. Турмалца хьежача из кхьметтал Владикавказера бIаргаеш а хинней. Эгтара хьалха Эльбруса шинна бухьига тIа ваьннар а альпинист А. В. Пастухов ва. Легендарни Арарете тIа а ваьннав из.

...1894 шера Малхбузен Кавказа массехи лоам тIа бийнаб А. Фишери А. Фон-Майни. Шоай проводникалле внйха хиннав цар Бузуртанов Яни. Цу оагIорехьарче Кавказе лоам тIа Яни вIалла хинна веца а цун цIи дIахеза хиннай «ше вахача юрта бодеча ноакъа санна лел из Башлом-Керте тIа гIолла», яхаш.

Альпинизм дегIайоалаяра даькъе Янана карагIдаьннар цхьан тайпара белгалдар дутье цар вьнне хиннад цунга шоаш хьал тIа а бийнна нарабераьбача, эгтара хьалха тIабийннарий традицегIа тIо вIашка бехкаш цо гуэ бах хинначе лоамех цIи тилла вьнна.

«Сунахет» («Соне хет» е «Согаш») вьнна ше цу лоамах цIи туллача хана эхь-эздел долаш волча Янана вIалла дага а декадац цунах шийн цIи тилла. «Сунахет» яха лоам (3600 м) ба Аксуатан Джаловатан юкъе.

ТIехьагIа цу Фишерца цхьана Бузуртанов Яни тIаваьннав Шоан-Керта тIа, Кибише тIа, Нохч - ГIалгIайчен кхулбехьенна гонахьерча кхьча пикаш тIа.

Башлоам-Керта тIа а цунна юхерча кхьча лоамаш тIа а бийнарий массаза проводникаш болаш хиннаб Бузуртанов Цоглла пхи воI: Муса, Яни, Исьакх, Инарха, Iарби. Царех хьалхаре кхоъ кьестта чIоагIа белгалеваьнна хиннав. Цар бернга альпинистски «гIирс» диннаб цIеча эсте гIаджи, аьшка бухь а болаш, лоам тIен ше тIен гIолле лелача хана кхьч дигагIа хила йиш йоацаш, дийце айраш а-долаш бола кога гIирсаш.

1902 шера Эрсий лоаман обществас отталь хиннай общества проводникацта лаьрхIа официальни цIи. Россе эгтара хьалха из сийлен цIи еннарашта юкъе хиннаб БузуртановгIар Муса, Исьакх, Яни. Лоаман общества проводника лаьрхIа дипломаш евнчикаши енна хиннаб уж.

Сергей Миронович Кирова, Тийрка йисте Советски Iаьдал оттадаран чIоагIдаран тIехье къахьегамхоша лоаттабаь кьосам вIашкIехьбаьнхарех а цунна кулгалдьрах а цаI волчун цIерашца а дувзаденна да вай кхеерча альпинизма истори.

1909 шера пачхаьча полицех хьулалуш Томскера Владикавказе кхаьча хиннав Сергей Миронович. Дуккха къамаш дахача ирам нийсвинна из чIоагIа хьашт а долаш наьха вахар, быт, культура, традицеш йовза волавеннав. Из хиав лоаман юрташка, туристически группашца лоамашка гIолла вийннав. 1910 шера ЖIайрахой чIожа хиннав, Эса чIожен лакхалонашка, Iаргама хиннав. Массахказа вахав из Гвилети яхача юрте, цига БузуртановгIар проводникашца хьоашал тесса.

ХIара дейна Маьтлоам, Башлоама кIай Корта, Кавказски лоамий боатьаш бIаргагуш а цига кхача лоаш а хиннав Сергей Миронович. Журналистаца, гIазьагIа «Терская правда» редактор хиннача Г. И. Ильиницa цхьана Маьтлоам тIа ваьннав из. ТIаккха вIашгIехьдаьккхад цо ши корта болча Башлоам тIа коллективни поход вага. С. М. Киров карте волаш хиннача группана юкъе хиннаб Владикавказа городской управа секретарь хинна, Томски цунца подполье болх баь И. Ф. Серебряков, инженер А. И. Духовской, П. Г. Лучков, заочно суд а яь ведда кийнна моряк И. С. Моторный, нохчийн гIалгIайн быти духовни культурен тохкаш хинна Долгат Башир, хIаьта иштта Е. Э. Пененжкевич а.

1910 шера 9 августе Башлоам-Картагахье йоалавннай группа. ТIехьагIа Сергей Мироновича бептан ма даккхара, «лоаман хьегIо санна бай ног поезаш бердаш тIе гIолла никъ хьезаш, лайла гIадж Iетташ, ше беттIече сег чунтатар ятараш хьаьккаваьнна водар Бузуртанов Яни».

ЧIоагIа хьехаш мух боллаш а урагIа бахаб уж. 13 сахьат 20 минути хьлча Сергей Мироновичи цунца эзенн ше сега Башлоам-Керта тIе латташ хиннаб, воккарна магадац хьалтIебовла.

Эгтара хьалха Башлоам-Керта тIа аллал майре хиннарех я 1900 шера 1 августе, бIарчча кхоэаткъе минут цу тIа латташ хьитта Владикавказски гимназе хьехархо М. П. Преображенская (1863—1932 гг.). Шийн захара дикагIа дола шераш лоамашка гIолле лелеш дехьа хиннай Пушкинен Лермонтовен хостадаш хинна, Толстойс яздаь хинна Кавказе лоамаш бIаргаго а довза а Петербургара Владикавказе яна хинна из хьехархо. Цу дийнахье цун проводник хиннав цу хана кхоаза Башлоам-Керта тIа ваьнна хинна Бузуртанов Исьакх. Цун гIончаш хиннаб вIамагIа воле зоца Абзии Пицхелаури Котен.

1903 шера 2 августа Бузуртанов Яни шийца а волаш шозлагIа Башлоам-Керта тIа ваьнна Мария Павловна Преображенская. Цига цо эгтара хьалха оттенаш температурни рекомате хьенара термометр. ДукхагIча даькъе Гвилети яхача юрта йистерча тIеь тIера болабенна Девдоракски ледника тIа гIолла Башлоам-Керта тIа бода, эгтара дукхагIа хIана а тIеь мел леле никъ эгтара хьалха белгалбьэр из я. Цу наьнье эгтара хелагIа йола участок хIакварча хана асфальт баллане улицашка санна бесарешца стрелкаш а уттаеш белгалбаь хиннаб цо.

1912 шера 6 августа Мария Павловнаси Бузуртанов Яни кулгал а даш, Циклаури Гахаси алхайтта лоамарочен лоам тIа хьалтIаваьхача деталех Башлоам-Керта тIа оттаьй дунен тIа эгтара хьалхара метеорологически будка. Цу хана из боккха лоархIам болаш хIама хиннад.

М. П. Преображенская Советски Iаьдал делелехьа бархIазза Башлоам-Керта тIа яьнна хинней шийца Бузуртанов Яни а волаш, 1920 шера шийн альпинистски никъ дIаболабенна 20 шу дизар дездеш цIаьхха а цу тIа яьннай из. Цу хана денз хьайоланенний кердача исторически хьолашка Кавказера а махкара а дальмехка альпинизм, цу хана денз дукхха нах тIабувла болабеннаб Башлоам-Керта тIа, 1923 шера августе профессораш Н. Г. Николадзен А. И. Дидебулидзен хьаьхленца цу тIа яьннай гуржий альпинистий тхьаь ворхI саг юкъе вола группа.

Иштта, исторически факташи документашен деча тешаях, кхьча махкашкарча альпинистал дукха а хьалхагIа Кавказе лакха лоамаш карадерзадьраш моттигера лоамаройн лоам тIа бувла эрсий топографаши хиннаб.

Ш. ДАХИЛЬГОВ,
краевед.

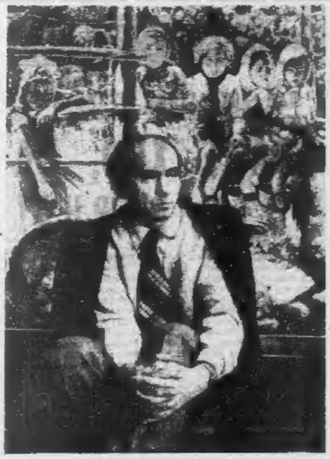

● ХУДОЖНИКА МАСТЕРСКЕ

БЕСАЙ ПОЭЗИ

Нохч - ГIалгIай книжни издательстве иеш а теха арадаьнача книжкашта юкъе дукхачарна оформлени яр ва Шевченко Юрий. Царех да довзаш дола эрсий а, советски а, доазол араьхарча авторий а литература — Достоевске «Зулам дари бекхам», Толстоя «Кiиранди». Стейнала «Парижская обитель», кхьдараш. Иштта ше кийчдаьд цо Нохч - ГIалгIайчен яздархой Н. Музаеца, З. Мутальбова, И. Минтяна, кхьчар книжкаш. Цо книжкашта ьл иллюстрацеш наст-наста тойташ хиннай выставкашка, хIаьта 1971 шера «Москва, Кремль. Ленинга», Х.-М. Эдилова «Кхоанента вода», Н. Музаева «Iллмаш» яха книжкаш гойташ хиннад СССР ВДНХ «Советская книга» яхача павильоне. Цо даакъа лаьца хIара Ерригсоюзни а дуней халкъаща юкъера а выставка художника экзамен хинна ца Iеш, цун говзала дола тешал а да. Ю. Шевченкова событи хинна дIаэттар по даь В. И. Ленина портрет укх шера март бетта Москве хиннача профсоюзий XVII съезда денна хилар.

Книжни графике болх а беш, из дика кара а дерзадаь хьаоагIе а из хийравалаш вац живописа: цо дазу картинаш а, уж а тойташ хиннад республикански а зональни а выставкашка.

ХIара художника кхоллаьме хул этапи даьрIа мегIаргдола белхаш. уж да хьалха мел баь болх цхьана вIашагI а теха. мел Iоаль говзал тIа а яхийта ядаьь картинаш. Царех да ала деза Шевченкой республика хадкьа поэтa Яндиев Джамалда портрет, вьнна портрет, «Кезеной-Iамаь» гонахье» яха болх.

КIоаргга уйла а яь, тергам тIа а бахийта ядаьд цо портреташ. Иштта самукъадоаккхаш. шийца дукха кердадар долаш да лоаман Iамах ядань картина а.

Художника керттера белгало я цуа балхий бесаш нийса а хоза а хилар. Бесаш — из ба художникa шийн балхашка хьежача нахана бувцаш бола мотт. бесай гIоица цо хьахьокх сага оамал. цун дог-уйла. Цу тайнара да «Iуйре» яха картина. Карта бекъилгаш тIа [illegible] тIа дагIа овкхазараш санна, гонахьа, гаьний а баьца а баьццарал, хаьай бесаш да. Цу деррiгне а дег чу цхьа шийн тайпара йIовхал йоссийт. Цун бахьан — картина хоза бесаш долаш а говза ядаь а хилар.

ХIана художник болх беш ва «М. И. Калинин К. Е. Ворошилов 1933 шера медкадьтта чакхдоахача заводе бахкар» яха картина ядеш. Из чакхдаьккха бала а боал. Исторически тема даим а тарга хиннай цунна, кхьэстта а Сийлахь боккхача Даймехка тIема ха. Ше а на из цу тIеха доакхьашхо, цига байнаб цун даи вошеи.

Шевченко эсаре вахха тIом боалуча шера январь бетте. цо даакъа лаьцад Сталинградски тIеи тIа, Донбасс, Крым, Молдави мунгаьйоаккхаш, Румыне, Венгре, Чехословаке тIом беш хиннав. ХIаьта 1946 шера цIавоагIа из тIем тIара. Цуа тIехьагIа дукха ха дIаяхай, бакъда, из ха йицлуш вац художник. Цу темах шийн лоархIамех дола картина яздде гIерташ дукха ха яьхкай цо, из из а даьд. Из да лоархIамегIа дола картина Цуя цхьа даавъа да «1941 шу. Салтий болхар» кIаьдбеннача, шелбеннача, човнаш хиннача салташта юкъе я бийт-медсестра. Третиха юкъе да «1945 шерара сирень». ХIаьта кхоалагIа даакъа машарерча кхахьегама хетадаь хургда. Цу картина тIа кхахьеташ ва из хIаяа.

И. КАТЫШЕВА.

СУРТА ТIА: Ю. Шевченко шийн мастерске чу.

З. ВАТЧАЕВА сурт.

ФУТБОЛ

Футболах СССР хьалхе лохкерах йола II группа РСФСР III зона ловзарий таблица. 30 августе хинна хьал.

Моттиг	Командаш цIераш	Л	К	Цхьана [illegible]	Э	Бурга...	О
1.	«Спартак» Ордж.	21	16	2	3	46—14	34
2.	«Ростсельмаш» Р/Н	21	14	3	4	47—25	31
3.	«Динамо» Ст.	20	13	3	4	46—20	29
4.	«Машук» Пят.	21	12	2	7	33—25	26
5.	«Уралан» Эл.	20	11	4	5	38—28	26
6.	«Динамо» Мах.	21	10	3	8	37—26	23
7.	«Цемент»	20	10	2	8	27—24	22
8.	«Терек» Гр.	21	8	4	9	31—31	20
9.	«Торпедо» Волж.	21	8	4	9	33—43	20
10.	«Торпедо» Таг.	21	9	1	11	31—41	19
11.	«Сокол»	20	7	5	8	24—24	19
12.	«Атоммаш» Вл.	20	7	3	10	28—31	17
13.	«Спартак» Нал.	21	6	4	11	23—36	16
14.	«Дружба» Майк.	20	4	5	11	31—39	13
15.	«Нарт» Черкес.	21	3	4	14	16—40	10
16.	«Волгарь» Астр.	21	1	3	17	8—49	5

Л — ловзар, К — котале, Э — эшар, О — очкаш.

22 ТУРА ЛОВЗАРАШ ЧАКХДАЬННАД УКХ ТАЙПАРА

«Дружба» — «Машук» 1—0.
«Цемент» — «Спартак» Нал. 1—0.
«Динамо» Ст. — «Атоммаш» 1—0.
«Нарт» — «Уралан» 0—2.
«Ростсельмаш» — «Торпедо» Волж. 6—0.
«Торпедо» Таган. — «Сокол» 1—0.
«Спартак» Ордж. — «Динамо» Мах. 3—0.
«Терек» Гр. — «Волгарь» 1—0.

ХЕРЖАР—КЪОНАХЧУН НИКЪ

Барттайна Iегаш бе Грозе бахаш бола ЮнусовгIар. Кьоасам таьан водителана, хIаьта цун сесаг, ХIазан, шийн мара бола беча таксомоторни парка медсестра я. Ткъаь итт шу сов гIа ха я Кьоасам машен лехкаш бала беш вола, хIаьта ХIазана 1964 шера медучилище йисте а яьнна ер тIьоалагIа шу да медболхлочун декхараш кхоачашду.

ВIаши барт болаш, безаме, дика дезал ба ЮнусовгIар. Иштта дика кхеваь цар шоай ши воI а — Руслани Урусхани. Урусхан хIанз а зIамига ва — из ворхIалагIча классе деша вагIа. Ше школера дийша ваьлча летчик мара хургвац аьнна дош деинад цо шийн даьнена нанена. Цу гIуланца эшаш лакха знанеш йолта дика кхетаду кIаьнка, цудухьа дикен тIехдинен мара дешац.

ХIаьта вай кхамаьл хургда ЮнусовгIар воккхагIволча дезалхочох — Русланах.

Соахка Грознера № 3 йола школа йистеяьккхар Юнусов Руслан. Кетехь шийн документаш дIачуделар Орджоникидзерча Лакхехьарча Общевойсковой Командни училище. Кестта училищера хьахаьийр из заменаш дIалара Руслан тIаьехар дола письмо. Из каракхаьчар ненна, ХIазана. Гаьнна гIулахт дешп со тIа на кхоачача ма-хургвий са кIаьнк яхаш шийн мара Iоналанна йолаелар из. Уйлангта ваха вагIар да а. Цунна а лапар шийн воI гаьна хилар, бакьда цо кхетадора воIо хержар кьонахчун никъ болга. Цудухьа дагахьа цо кьоабалдора Руслана делаьрхIар.

— ХIа, сесаг, сабардел, аьлар цо ХIазанага, хьо елхе а ца елхе а воIо лаьрхIар нийса хет сона, хоза а хет, доккхал а ду аз вай воI иштта кхийна хиларах.

Йоккха цIи хеза, дукха сийлен традицеш хьахинна я хIа училище, яхаш дувц курсанта Юнусова. Укхаза дийша баьннача дукхача выпускникех хиннаб цIи хеза бола полководцаш, Советски Союза Турпалаш. Массаьнна дукха вевзаш ва тха училища выпускник, хIана М. Фрунзе цIерагIча академе ладувгIархо, Советски Союза Турпал Аушев Султана Руслан. Укх шера мах бетта ше тIо долча хьоацамагIа вейнча хана училище деша мел вагIа вайналлаьге деша мел вагIа вайнахьа курсант хьатул а ваь, тхоца вьаьлар дир цо. Дукха хьекхараш дир. ХIаране дешдеIар цунна тIара долаш заходовла.

Ше училище деша вахалехьа дукха хьал Юнусов Руслан дзюдо секце. цига цуна еннай, I-гIа разряд. Дика накьдоал цуна из училище. Дукха ха йоацаш укхаза хиннай шийн лоIаме кIалтохаргах ватара яхьаш. Руслана аьттув баьннаб цига шоллагIа моттиг яьккха. ХIаьта керттера дар дика дешар да. Школе а санна тIехдика чакхьаьккхай Р. Юнусова цхьоалагIа курс.

Р. АУШЕВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

БЕРИЙ ПАРОХОДСТВО

Красноярски яхача городера 400 кIаьнк, шоай школера занятеш йистеяьлча, кIира шоаза додача хин берий пароходстве воагIа. Цар укхаза Iомаю навигационни грамот шхьнг, механикий, радиотехникий, руль лелаечар балхаш. Судомоделизмах занятеш хул. Массе а профессе шийн кьайленеи я, уж ерригаш а йовза еза немаца цаьнга ераваленехь.

Сабар да тохаш тхьэн массе вола кIаьнк кемаца наькъа араваларга. Бакъда, из ираэе ди массанена а хIатIакхоачаш дац. Речники авторитетни йола комисси чIоагIа хьок теоретически кийчалларга. Из экзамен дIаенначул тIехьагIа, итара дикагIчарех мара отташ хилнаш, тIаккха мара хьелиц форма комплекташ — баьха а парада а лаьрхIа йола барашкаш.

Теплоходаца еш йола хIара рейс, бераша кемаш лелаеча 15 дийнахьа я. Бераш хьекаш да шоаш латташ йола вахташка, практически занятешка, авралашка цуа соагIа, тайн - тайпарча конкурсашка — чкъаьрий лукцарий, низболчар, форда шодамаш дара говзанчий.

Енисей доккха а тоша йиш йоацаш а хий да. Ше дIаьха мел да — йиъ эзар километр — сиха, лагIайех чуветталуш доа из. Вешта аьлча, доцц укхаза чоалхаие я чIоагIа. Енисей тIа эгтара дIаьхагIа дола кемаш лела лагIа — Казачински ошаш да. ВорхI километр кIаьха йолча коридора чу гIолла идахкача хи юкъе да даха дезаш хуя теплоходаш. хIаьта кIалха, бIарга а ца гуш, доккхий кхерий да. ЧоагIа кулгаш хиларал соагIа, лакха грамотность йола а, сиха расчет е хоаш а, маьхара а хила веза укхаза руль бейоалар. Рейс йолча хана, теплоход масайттаза тIехдоал цу дагIах, хIара кIаьнка экзамен дIаьала йиш хургболаш.

Экономисташа хьахIад: боккхагIчар Енисей тIа дIадолдаьча лоамаран боккха пайда боал. Хвалха укхаза болх бе кхьча районашкара хьабаьхна болча дукхача специалисташа дукха ца говш дувар Енисея бердаш. Цуа бахьан дар — сага ше Iоваьча, хьалкхийначa, шийна специальность енача хих гIайгIа еш хилар. Бераш кемаш леладелга укхаза дIадоладаро (СибарегIа хьалхара да из) вIашгIехьаьякхар кадраш моттиге дIачIоагIьелга. Енисей тIа болх беш бараш укх массехк шера кхм нIезнигаш. КIаьнкех цхьабараш, бераш кемаш леладеча Iилмаи курс яьккха баьлча, общеобразовательни школе бархI класс чакхъьяккхачул тIехьагIа, речники профессиональни училищешка деша ховш. Вожаш, итт классаш чакхъяьккхачул тIехьагIа, хин транспорта инженерий институташка болх. Уж юха ца баьхкача Iаш Енисей тIа, шоаш бера хана болабаь хи тIара никъ дIахо баьха.

Виталий ИВАНОВ.
(АПН).

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Республика сберегательни кассай балхата общественни хьажар да 1983 шера 1 сентябре денз 30 сентябре кхаччалца.

ХЬАЖАРА ДЕКХАРАШ:

— гIуланкаш дара культура лакхъяр,
— сберкассай балха режим нийса лелаяр,
— сберегательни кассаша деш дола гIулакхаш бахача наха юкъе шерра дIадовзийтар,
— операционно - кассови гIулакхаш дара автоматизаци механизаци яр, дикагIйолча сберегательни кассаи хьалхалаттача болхлой балха опыт баьха юкъейовлаяр.

Хьажара [illegible]!

Сберегательни кассай балхах шоашта хетар, из тодбара хилча лоар е йолаш йола замечанеш дIакхьемегаргья сберегательни кассашкарча отзывайн предложеней книжна тIа, хIаьта къаьстталa письмо тIа дIа а язъь хьажар чакхдаккхаре йолча районни е республикански комиссега хьайта а мегаргья.

СССР Гострудсберкассай Нохч - ГIалгIай республикански управлени.

ДIАХЬОШ ДА 1984 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ЯЗЛУПГА

Газет мохара мах: шера — 4 сом 8 кепек, ах шера — 2 сом 4 кепек.
Газет язду «Союзпечать» ергача отделенешка, агентствашка, общественни уполномоченнашка.

ТЕЛЕВИДЕНИ

1 СЕНТЯБРЬ
II ПРОГРАММА

17.20 — Дешархошта лаьрхIа кинопрограмма.
18.15 — Телевизионни фильм.
18.25 — «Нохч - ГIалгIайче гIолла».
18.45 — «Доккхача доттагIаллей итт».
19.05 — Рио-де-Жанейро хиннача дуней халкъашта юкъерча конкурса лауреаташ Минцев Моцарц вIашагIхетар.
19.40 — «Угрюм-река». Художественни фильм 1 сери.

2 СЕНТЯБРЬ
II ПРОГРАММА

17.20 — Премьера хинначун тIехьагIара кхамаьл.
17.50 — «Операци «Мнимо», Iинман - популярни фильм.
18.10 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла».
18.30 — Маьхкдаьттан газовни промышленноста болхлой Дента. «Лакха дикал йола продукци дукхагIа» (нохчий меттала).

РАДИО

1 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
6.50 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.36 — Моттигарча композиторий произведенеш (гIалгIай меттала).
11.15 — «Марксизм - ленинизм кIоргга хара тIехь» (нохчий меттала).
11.30 — «Дезаш — хьинара кхахьегар» (гIалгIай меттала).
11.45 — А. Шахбулатов. «Фортепианана лаьрхIа берий альбом» (нохчий меттала).
15.15 — «Шоана нхалнах»? Радиожурнал (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Керда обрядаш — вахаре» (гIалгIай меттала).
17.31 — «Дешархойн студентий иллеш» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — «Юрт: гIулакхаши йоаккхонашь» (гIалгIай меттала).
19.40 — «Атемст». Радиожурнал (эрсий меттала).

УКВ

18.00 — «Къахьегама сагах йола поэма». Музыкальни радиопостановка.
18.44 — Моттигарча авторий патриотически иллеш.
19.24 — «Iан юкъе дуьнен», — А. Ведаминова дувцар (гIалгIай меттала).

2 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.35 — Передачи программа (нохчий меттала).
8.38 — Илли оал Дагаев Ваьлида (нохчий меттала).
11.15 — Маьхкдаьттадоккхараша — Даьвинна» (нохчий меттала).
11.30 — «Коммунисташ — яхьа хьалхалаттараш». Зорисоана (нохчий меттала).
11.45 — Лора беседа «Хьун аптена» (эрсий меттала).
15.13 — Литературни передача «Халкъа багахбуццама оагIонашта гIолла» (гIалгIай меттала).
15.35 — Реклама.
17.15 — Передачай программа. Хаоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — Миллионни ленински университет! «Патриоташ - интернационалисташ хьалкхабар», беседа (нохчий меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).
18.40 — «Болхлочун вахар», Радиогазета (эрсий меттала).

УКВ

18.00 — Т. Рыбасова. Iаьрма гIушерашка. Радиопостановка.
19.05 — Довзаш дола иллеш (гIалгIай меттала).
19.43 — «Лоаман лаьча». У. Гайсултанова повеста тIера дакъа (нохчий меттала).

Хаоттам

Тахан республике гIоллех Грознех хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 20—25, Грозне 23—25 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп - тайпарча оагIонашкахьара секунде 2—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура, буйсана 9—14, дийнахьа 16—21 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностев транспортен — 2-65-01; юрта бахама — 2-47-84; культуре — 2-64-75; кехаш — 2-85-64; корректорене — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка.

ОФ05334. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4328.